EPISTOLAE VARIAE, ET VARIARVM LINGVARVM,

DE

BYZANTIACIS HEBRAEIS,

Diſcupientibus erudiri in
CHRISTI D. Sacro
Volumine,

*ATQVE ADEÒ DE ALIO
magno VIRO, quem niſi obliquè ſignificare, Byzantij ſaltem non
oportet, in re adhuc
dubiâ.*

ARGVMENTVM docebit fuſius
ſequens pagina.

BASILEAE,
Apud CONRADVM WALDKIRCH.
cIↄ Iↄ XCIX.

ARGVMENTVM EPISTOLARVM SEQVENTIVM.

LEGATVS S. R. Angliæ, CL.V. D. BARTON, qui ante biennium ad meliorem vitam migrauit, miſit Byzantio Londinum Epiſtolam Iudæi cuiuſdam doctiſſimi, miſſam ad quendam Anglum, qui tum erat Baſileæ, & reliquerat regnum, ob certam publicarum iniuriarum grauiorem opinionem. Vnaque cum literis Hebræis ſcribit Legatus hæc verba ad Mercatorem amicum ſuum:

Eſt hîc quidam Iudæus, qui auditâ famâ τοῦ δεῖνα facere periclitationem ſtuduit illius doctrinæ, dum reſpondet ad eius Epiſtolam, quam miſi ad tuam claritudinem. Ille quamuis non ſit Londini, vt fertur, curabis tamen ad eum tranſmitti hanc: &, ſi fieri poteſt, vt huc veniat, qui, vt audio, nullo cenſetur loco apud vos. Crede mihi, hoc conuerteretur in commune bonum totius Chriſtiani nominis. Tuus, BARTON.

Hæc Legatus. Mercator hoc addebat, edoctus ex alijs literis, Turcam conceſſurum Anglo, vel Templum Sophiæ, ſi eligeret, ad concionandum, Hebraicè aut Græcè. Anglus excudendam curauit Iudæi Epiſtolam: tum ſolam, tum vnà cum Anglico commentario, ad S. Reginam: & aliam Epiſtolam ad Nobiles Conſiliarios: ſe paratum deponere bono Eccleſiæ omnem memoriam iniuriarum, vt vel eat Byzantium, vel ſcribat Hebraicè & Græcè totius βιβλίου compendium à primordio ad finem Apocalypſeos, ita vt ſperet omnia vel cœco fore clara. Ad hæc nihil reſponſum: niſi quod Μητροπολίτης ὁ ἀρξάμενος γλώσσης ἀδίκου, (longa eſt iniuria longæ ambages) dixerat cuidam ſe velle procurare ſumptus, ſi Anglus ille violatus eum oraret. Ad quod reſpondit ille: Se malle ipſum Μητροπολίτην id præſtare quod petitur: oraturum minimè, oratum σὺν θεῷ facturum quæ poteſt. Ad mirum inde ſilentium hanc proximam ſcripſit Epiſtolam, quæ communem boni ſpem commendat Proceribus Reginæ: ea diffuſa in varia idiomata. Poſtea Hebræam ad Metropolitanum: quam Iudæus ipſe legat: pòſt ad omnes Epiſcopos Angliæ Græcam: vt Patriarcha poſſit teſtificari pœnes quos ſit culpa neglectæ ſalutaris ſpei. Quæ ſequuntur, titulis notatæ aperient ſeſe: futuræ quales ocium feret, ac tempus dabit ſpatium.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

TO THE RIGT HONORABLE THE TEMPORALL LORDES OF THE Q. OF ENGLANDES most excellent privey Counſel.

IT is high time (right honorable) that ſome order were taken for that matter which the Q. Ambaſſadour of Byzantium iudged Likely to turne to the gwd of Chriſtendome by rigt vſage. An entrance into which buſines ſtandeth in awnſwearing D. Abraham Ruben the Ebrew his Epiſtle. which to pas over in ſilence any indifferent will iudge it great prophaneſſe. He ſpeaketh glorious thinges of Gods gwdnes vpon vs. Vnto which yf we giue no acclamation, we may iuſtly be counted godles. The Q. alſo is highly extolled by him for extraordinary breding of rare Knovledge. Vvher, as it is profitable for the realme that she should be counted in trueth no leſſe then in title defendour of the faith (wich defence ſtandeth chiefly in breding rare skill for the trueth & clearnes of the holy Scripture) ſo it is nedefull to confirme the Iewes prayſing in that her Diuines shew in work all which his wordes tell: wherby the Ambaſſadour be not counted a thraſo for his nation, but honorable in ſage ſpech. Moreouer the Iew made a petition honorable for the Q. to performe: and ſuch as she may not deny without open contempt of Chriſtianity: THAT one might be ſent to conſtantina able to direct the Iewes willing to lerne Chriſtianity. It is reported in Germanie that this Doctor hath turned full many to our faith: who yf they be not well directed will turne to many by-wayes. And the nation that ſettleth them should finde Eternal bleſſing of God, & honour amonge men. An other petition alſo he hath, as profitable for our nation: as nedefull for Iewes: and pleaſant for a man of Lerning to vndertake. He requeſteth a full treatiſe for the Scri-

pture and againſt che Law of traditiones or Talmud. Here great matter of infinite vſe migt be handled, for both teſtamentes, theyr tongues and copie, (how they shew gods wiſdome and quick ey) and theyr ſtory Pithily cōpaſt, with Chriſtianity breathing througle all. So for Iewes traditiones, the Ieruſalemy Talmud migt be printed, with approbation for theyr examinig of much text, but in ſuch pointes as Rabbines wreſt, to defeat S. Stephen, Act. 7. who truly ſayth that after Idolathrous Terahs death Abraham was Called from Charan: and to diſgrace S. Paul geving Saul & Samuel 40. yeres, they moſt impudently geue Samuel but 11. & Saul bare two: againſt theyr owne graunt vpon Midras tillin Pſal. 24. So to defeate the Iubilees that they fall not vpon our Lordes death, which one poinct falling out from the partition of the Land by fifties vnto redemption makes all paſt gainſaing, here to work diſturbance they confound all. So wher Gabriel telleth an end of Circumciſion, ſacrifice, & all Moſes & the Gentiles callinge into Equall covenaunt: ther of malice they wander excedingly. And for the familie of Dauid to diſgrace S. Luke & S. Mathew, they forge vanitie. For all ſuch they should be confuted. And generally for all theyr traditiones: wherof they that once were Lawfull, had expreſſe limitation when they should ende. And all theyr owe additiones were foolish or nedeles. For theſe every Maſſecheth or treatiſe migt be confuted. This far reacheth the Iewes Epiſtle, that which I haue ſene. His deſire of awnſwer appeareth in that he wrote a ſecond: which the Poſt & Strasburge hath loſt. The iourneys of it are ſo far examined. Your honours muſt shew what you meane to doe in this caſe. Religion wih policy, as I trow, forbid you to neglect it. Yf your honours think otherwiſe; that I may diſcharge my ſelf, and make away for other ſtates to think vpon this ſame cauſſe, I truſt your Lordships will not be offended that I print this Letter in ſundry languages. Thus I commend your HH. to god, as you regard his H. & Chriſtianitie commended vnto you.
BASIL, 29. Iulij, 1599.

Your Lordships to commaund

HVGH BROVGHTON.

אל האחשדרפנים האדירים יועצי
מלכת ארץ אנגליאה
יו׳ה

אנא שרים הדורים גדולי חקקי לב בא עת מקדם קדמת שתשורו אספרנא אל הדבר היקר אשר ספר מקושטנטינא ציר המלכה זצ״ל ושלוח אדם כמותו ודבריו כדברי הגבירה לא אזרא מכם מלתו אשר היא מכולכלת במשפט· תביאה נוב חן לכל עם המשיח סתומים וחתומים דבריו רק אתם המשכילים תבינו: אל כל התוחלת ההיא שער תפתח לנו אגרת היהודי אשר שלח אל ארצכם הציר ומשם מועפה ביעף בערי אל עיר הגדולה והמהוללה בסיליאה כי שמי בראשה ואם נטלתי רשות מאתכם בזריזות השיבותי דבר כי עצור במלין מי יוכל על חפץ גדול לאלהים ויפה לעיני בני אדם: נכבדות מדובר בספריו על רב חסד יהוה עליכם כמה ברך הארץ בכל ברכת שכני הסנה ברכות רוחניות ואם החרש תחרישו ולא תכירו מעשי אדוני הדרושים לכל חפציהם לא תזכו בעיניו כי תקבלו יותר ממנו בעורכם: גם את המלכה האדיר הרב נעים זמירות על שום שגדלה סופרים מהירים בנר התורה מאירים בשמן כתורת ועורכי נר למשיח מגיהים בלשון למודים כי הוא תכלית מושה ועליו כל הנביאים עמלו לעות דבר ליעף: אכן יסכן זה רבה לעוצם המלכות שתודע לכל כי תהוא השרתי מאמצת האמונה מן יציב במו שנקראה בהדר מלכותה אומנת אמונה וזה יהי ברור ומפורסם אם צופיה תופשי תורה אשר הגדילה המצדיקי לרבים הרבנין יגידו ויגלו לעיני הכל כמה הם נזהרים בהירים ומסוגלים בכל דעת קדושים וכי המלכה

המכתירה לא השלטה על עבירת הבשורת המשיח רבי סגנים: כי אם אנשים משכילין אשר לא כחדו אמרי יראת אלהים ומלאו עצומות אל כל כלל ופרט חקותינו: זה יאורת שיורו להגביר שמועת האיש יהודי אהב עמינו ודורש טוב שם משמן טוב לארנתכם כדי שלא יאמר כי הציר נאה נאה שקר באזני היהודי על חכמת סופרי המלכה אבל אמרת ונכוחים דבריו ועדי המכחישים לבלום: גם עוד דבר אחר נאוה יצא מן העברי החסיד כבוד שגיא לגבירה למלאות ספקו וזעום ה׳ המונע ממננו שאלתו הפיל תחנתו למצוא חן ונשלוח ל קושטנטינא אלוף כיתר בימי משה ומאיר נתיבות במדבר ובתוהו יליל וישאו פניו כפני מלאך זו בקשתו מלבו וארשת שפתיו ואמנה כלמה גם שמצה כי המלכה לא נתנה לותאות לבו: נשמע בגרמניקיה כי הרב הגדול בחקרי לב הגדה ברוחו הנאמנה המון מיהודים עמו על עדר צאן המשיח: אם כן הוא צורך גדול למנהיג פן הולכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות: כען אשרי העם המישר התועים בדרך יפק חן מארם וברכת עולם מאלהים: עוד הרב חלז הצנוע שאל דבר אחר קרוב לראשון והוא לא יועיל יותר לעמו מני לעממינו גם נחמד לעמל בו: בקש מסכת ארוכה על תורה בעל כתב ובזארת צריך גם כן למלל על תורת בפ׳: חפץ יקר במלל בזארת: כל המכתב הנביאים והשלוחים בא בחונו: אדרת הלשונות והשגחת אל על המכתב לשמור נוסחא ברור וחף בלי מום: ועוד הפועל בזה יספר קצר ספר זכרונורת של כל הנכתב ביד עברי יהודה מימי משה עד ראי יוחנן: עם פתרון כמו חן המשיח הוצק בספרי כל דור ודור איכה הוא יפיפה מבני אדם: ואה על תורת בעל כתב: הגזרות חתלמודיות הנה תשאלו יחדו להג לא מעט: כי חומש התלמוד יסכון ללמד אדרזדא מלין התורה מלבד באשר ירשיע להכחיש האמת הברורה בעברי המשיח:

מעשה בסטיפנוס העד הנאמן גן עדן נוחו הוא אומר הנכון כי אחרי מות תרח נסע אברהם מחרן כן פאולוס הורה בדברי הקדמונים הנאמנים כי שמואל מלך ארבעים שנה כמו כן היובלים משנת ח׳ של יהושע עד גאולה יהושע המשיח ביום חבליו ומותו כ״ח יובלים הדק: כל קבל דנה השבועים שבעים מתפלת דני״א לחתום המשיח קדש קדשים המה משבתים זבח ומנחה עם כל חוקות משה: גם לוקס הקדוש כתב לנו באר היטיב יחוס המשיח מן נתן אחיו שלמה עד עלי ומרים ומתי איך הוא מלך היהודים אחרי הכרת בית שלמה ביכניה: אלה וכיוצא בהם עמלו בעלי התלמוד לסתור שם צריך להוכיח כי תועי לבב המה ואובדי עצות: וכן על גזרות התלמוד כולהנה כי כל אשר הורה משה להבדיל היהודים בטלו כאשר המשיח הגביר ברית לרבים לגוים עם זרע יעקוב: והוא כופר להאמין זאת כי השחית עיר וקדש ועם ישראל: וזה דבר מפורסם וכלל גדול: ובכלל הזה כל היותר מזה דברי תוהו אשר בראו מלבם לב הותל רועה אפר: ואין כלום אשר ישכילו וחכמו בו יותר מחכמת הגוים: על כל פנים במו אלה יש להוכיח התלמוד ונמרצו אמרי יושר: עד כה סוף דברי על אגרת היהודי הראשונה: תאות לבו אל האמת גרסה לכתוב שנית שבאה עד ארגנטינה אחרי כן אבדה: כן חקרנו את דרכיה על כמה ימים וארצות: ועתה שרים נדיבים מחוקקי חקקי הוד והדר לכם המשפט לענות מה יש את נפשכם לעשות: אני סבור כי תשובת למודים על כל יראתנו הדר קדש לאלהים ותועלת רבה לעמים ואם המלכה לא כן תדמה ולבבה לא כן תחשוב ולא ישפר מלכי לעיניה אל יחר אף אדונים אבירים שנמלכתי עם לבי בשגם שמי בקרב ספרי היהודי וערך עלי מליץ כי אדפיס בלשונות שונות את אגרת הזאת להעד לכל השומע כי נכון לבי ולא עצלתי לעמול

תחת

תחרת ערת יהוה ונם לשאול מן מלכויות אחרות את מי לב להאריר צרקת אלהינו לפני מלך תוגרמה וכל בני קרם יחנכם יהוה בחמלת חסרו כחסרכם על טוב עמו ורבר כבוד תהלתו כאשר נריב נריבות יעץ ועל נריבות יקום רורש טוב לעמו ודובר שלום לזרעו:

עבד נריבותכם וזריז בבל מאמצי כוח אל
כל עבידת מצותיכם עלמות הונו
ברונטון:

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΕΓΙΣΤΑΝΑΣ ΚΑΙ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥΣ ΒΩΥΛΕΥΤΑΣ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΣΤΗΣ ΤΗΣ βασιλείας Ἀγγλίας.

ΑΝΔΡΕΣ τιμιώτατοι, καὶ σωφροσύνῃ βουλῆς ἔξοχοι πάλαι καιρὸς ἦν τοῦ μήδεσθαι ὧν ἔγραψεν ὁ Βυζαντικὸς πρέσβις τῆς ἀνάσσης, ἴσως καὶ αὐτῇ πρέσβις ὤν, ὡς ἐνόμισε κέρδος γίνεσθαι αὐτῷ ἔθνει σύμπαντι τῶν σεβομένων τὸν κύριον Ἰησοῦν, ἐκ προμηθείας εἰς ἓν πρᾶγμα τῆς πρεπούσης. κρυψίνους μὲν ἦν. ἔδει γάρ· ὑμεῖς δὲ βέλτιον συνήκατε τί καὶ ἤθελε. Καὶ πρὸς ἐκείνην τὴν ἐλπίδα πύλην ἀνοίγει τινα τὸ ἀποκρίνεσθαι, τῷ ἑβραίῳ τῷ Ἀβραὰμ Ρουβεὶμ καὶ τὸ τελέσαι αὐτοῦ τὰ ἔνδικα λίαν αἰτήματα. Οἴδατε γὰρ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πεμφθεῖσαν εἰς τὴν νῆσον ὑμῶν ἐκ Βυζαντίου, καὶ ἐκεῖθεν ὡς ἐμὲ εἰς τὴν βασίλειαν, ἐπὶ ἐμὲ προσεφθέγξατο. πάντως δὲ χρὴ ἀποκρίνεσθαι. καὶ τὸ ἄλλως δρᾶν οὐ καλὸν δόξει ἀνθρώποις οὐδὲ ἀρεστὸν τῷ θεῷ. Ἐνδόξως λαμπρύνει τὰς τοῦ κυρίου πνευματικὰς εὐλογίας ἐπὶ τὴν ὑμετέραν βασιλείαν, καὶ τὴν εἰλικρινῆ θεογνωσίαν· ὅπου τὸ μὴ αὐθομολογεῖν ἀπεργάσεται ὑμᾶς εἰς ὕστερον ἀναξίους τῆς ἐπουρανίου χάριτος. ὡς δὲ αὕτως σεμνύνει τὴν ἡρωΐνην ὡς ἔθρεψε θεολόγους ἀκραιφνεῖς περὶ τὰ θεῖα, καὶ μεμυημένους ἀκρῶς τὰ ἑβραίων μυστήρια καὶ παντοῖα διδάγματα ὅσα τελεῖ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς θεογράπτου δέλτου, καὶ ὅπως ὁ χριστὸς πνεῖ διαθεσπισμάτων ἀπάντων, ἐντοῦτα ὠφέλιμον τῇ βασιλείᾳ, ἵνα γνωρισθῇ

τοῖς πᾶσιν ἡ βασιλὶς ἡ δῖα, ὡς πίστεως πρόμαχος τυγχάνει οὖσα οὐχὶ μᾶλλον τῷ τίτλῳ ἢ τῇ οὐσίᾳ. τοῦτο δὲ φανερὸν γενήσεται ἐὰν οἱ θεολόγοι αὐτῆς οὓς κατέστησεν ὁδηγοὺς ἀπάντων δείξουσιν ὡς ἥκιστα ἐξ αἱρεσιαρχίας ἐκ δὲ πολυμαθημοσύνης προεβλήθησαν. καὶ πάντως οὕτω ποιητέον εἰς τὸ βεβαιῶσαι τοὺς λόγους τοῦ ἑβραίου, καὶ δὴ καὶ τοῦ πρέσβεως· ὅπως μὴ δόξῃ τὴν ἄλλως καυχᾶσθαι, οἷος ἄνδρας ἡ δέσποινα κυδαίνει, Πρὸς δὲ δὴ ἱκετεύει λίαν ὁ θεοσεβὴς ἑβραῖος πεμφθῆναι εἰς τὸ Βυζάντιον διδάσκαλον ἔμπειρον τῶν ἑβραϊκῶν καὶ ἐπιστήμονα τῶν ἑλλαδικῶν καὶ εἰδήμονα ὅλης τῆς γραφῆς. τοῦτο δὲ ἀπανήνασθαι τὴν ἡγεμονίδα μήποτε οὐ καλὸν παρὰ τῷ θεῷ, τῷ δικαίῳ κριτῇ. Διαφημίζεται ἀνὰ πᾶσαν τὴν Γερμανίαν ὅτι ἑβραῖος Βυζαντιακὸς σοφὸς μέγας μετέστησεν τῶν ἰουδαίων τῶν ἀπιστούντων πλῆθος μύριον εἰς τὸ ποιμνίον τοῦ χριστοῦ. τούτων οὕτως ἐχόντων, πάνυ χρεία ὁδηγοῦ ἐμπείρου, μήπως ἐκτραπῶσι εἰς ποικίλας αἱρέσεις. Μακάριος ἂν εἴη ἡ βασιλεία ἡ θεμελιοῦσα πληθὺν τοσαύτην ὥστε μένειν ἑδραίαν. καὶ ἡ διδασκάλου γε μέριμνα ἱμείρεται καὶ ἐγγεγράπτου στηριγμοῦ. Εὔχεται γὰρ λαβεῖν λόγον δηλοῦντα τὴν τῆς γραφῆς θείας αὐτάρκειαν καὶ περὶ παραδόσεων τί δεῖ λογίζεσθαι. καὶ ὄντως ἡ ὑπόθεσις πάγκαλος ἀναγκαία μὲν τοῖς ἑβραίοις τοῦ δηλωθῆναι· πολυωφελὴς δὲ καὶ τοῖς χριστιανοῖς, καὶ ἡδὺς πόνος τῷ ὑποδεξομένῳ. λεκτέον ἂν εἴη περὶ τῶν γλωσσῶν ἀμφοτέρας τῆς διαθήκης, καὶ περὶ τῆς διαθήκης, καὶ περὶ τῆς ἀδιαφθορίας τοῦ γραπτοῦ, παράδοξα· μέν, ἀληθέστατα δὲ καὶ κατ' ἐπιτομὴν δέον σωματοποιεῖσθαι τὴν ἱστορίαν τῶν πραχθέντων μεταξὺ τῆς κοσμοποιΐας καὶ τοῦ τέλους τῆς ἀποκαλύψεως· καὶ ὅπως διακεῖται παύτη ἡ ζωὴ ἡ ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ σωτῆρι τοῦ κόσμου· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς γραφῆς· περὶ δὲ τῶν παραδόσεων· ἡγοῦμαι οὐκ ἄτοπον ἐκτυπῶσαι τὴν Ταλμούδην τὴν ἱεροσολομιτίδα μετὰ τῶν σχολίων καὶ ἐπαινέσαι μὲν τὸ ἀκριβὲς περὶ τὴν λέξιν ὅτι μὴ ὅπου ἐξεπιτηδὲς πλανῶσι τοὺς ἀκάκους· οἷον τοῦ ἀντιβαίνειν τῷ ἁγίῳ στεφάνῳ, ὡς ἀβραὰμ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς ἐξέλιπε τὴν χαρράν· καὶ τῷ παύλῳ φαμένῳ περὶ τοῦ σαμουὴλ καὶ σαοὺλ ὡς τεσσαράκοντα ἦν ἔτη αὐτῶν καὶ τοῦ μεταστῆσαι τοὺς ἰωβήλους τοὺς συμπεπτωκότας τῷ ἐνιαυτῷ τῆς ἀπολυτρώσεως, ἤτοι ἀπὸ τῆς γεωδαισίας ἔτι α. υ. κατὰ τὴν γραφήν· καὶ τοῦ ἀκυρῶσαι τὰς ἑβδομάδας περαινούσας τὴν πολιτείαν τὴν μωσαϊκήν. καὶ τοῦ ἀμαυρῶσαι τὴν τοῦ ἰησοῦ γενεαλογίαν τὴν κειμένην ἐν τῷ λουκᾷ, τὴν ἀπὸ δαβὶδ διὰ νάθαν καταβαίνουσαν. εἰς τὸν ἠλὶ καὶ τὴν Μαρίαμ τὴν θεοτόκον. καὶ τὴν κατὰ Ματθαῖον, περὶ τῆς κληρονομίας καὶ διαδοχῆς τῆς βασιλείας· κατὰ ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια τούτων δεῖ ἐλέγχειν αὐτοὺς ἀποτόμως· καὶ ὅλως περὶ τὰς παραδόσεις. ὅσαι μὲν γὰρ παρὰ μώσεως παρεδόθησαν, μεσότοιχος τοῦ φραγμοῦ ἐλύθησαν, ὁπηνίκα ὁ χριστὸς ἔπαθεν εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὴν διαθήκην τοῖς πολλοῖς. ὅσαι δὲ παρείσακτοι ἀεὶ φλύαροι ἢ οὐδὲν μέγα ἔχουσαι. καὶ οὕτως ὅλον τὸ σκεῦος, ὅτι μὴ τὸ ἱστορικὸν, μάταιον καὶ ἀπατηλὸν καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ, πρὸς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν τοῦ ἑβραίου. ὁ δὲ πόθος αὐτοῦ περισσοτέρως ἐδηλώθη ὡς ἔγραψε τὴν δευτέραν· ἥτις περὶ τὴν Αργεντίνην ἀπώλετο. οὕτως γὰρ ἐξιχνιάσαμεν τὰς πορείας αὐτῆς. Καὶ νῦν ἥρωες βουληφόροις ὑμῶν ἐστι τὸ σημᾶναι πῶς ἔχετε γνώμης πρὸς τὰ τοῦ ἑβραίου· εἰ μέν γε ὡς ἀπόκρισις πρὸς τὰ ζητούμενα, ἱκανὴ εὕροι χάριν παρὰ τῷ θεῷ, καὶ ἔθνη ὠφελήσαι ἄν. ἢν δὲ ἡ ἀγέρωχος κυρία ἑτερογνωμονεῖ συγγνώσετέ μοι ἐκδόντι ταῦτα, πολύγλωττα, δυοῖν ἕνεκεν. τοῦ, τε διαμαρτύρεσθε ὅτι ἐγὼ πρὸς ὃν ἔγραψεν ὁ ἑβραῖος ἑτοίμως εἶχον παντὶ πόνῳ ὑποζυγιῶσαι τῆς ἐκκλησίας χάριν· καὶ τοῦ ἑτέρῳ ἦσαι ἄλλας βασιλείας εἴ τις ἐστὶν ἢ τὸ ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνιουμένη· τοῦ φανερῶσαι τῷ Τούρκῳ καὶ τῇ ἀνατολῇ τὴν τοῦ χριστοῦ δικαιοσύνην. ἡ χάρις τοῦ κυρίου καὶ ἡ φιλανθρωπία αὐτοῦ γιγνέσθω μεθ' ὑμῶν, κατὰ τὴν ὑμῶν εὔνοιαν εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν ἔπαινον τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος.

ὁ θεράπων τῆς τιμιότητος ὑμῶν ἕτοιμος κα-
τὰ δύναμιν εἰς πᾶν τὸ προστεταγμένον

ὙΓΩΝ Ὁ ΒΡΟΧΘΩΝΌΣ.

AD NOBILES DOMINOS

PRVDENTISS. CONSILIARIOS SERENISS. REGINAE ANGLIAE.

MATVRVM tempus modò eſt (Viri Illuſtriſs.) vt curetur tandem negotium illud, quod Legatus Reginæ Byzantiacus rebatur bene prouiſum poſſe cuncto nomini Chriſtiano prodeſſe. Vbi veſtibulum aditusque facit cauſæ reſponſio ad Hebræi doctiſſimi D. Abrahami Ruben politiſſimas literas: quas præterire ſilentio alienum eſſe à pietate quiuis æquus rerum æſtimator iudicabit. Valdè glorioſa loquitur de cœleſtibus Dei erga nos beneficijs: ad quæ ſi obmuteſcimus, quaſi non agnoſcentes, indigni omnibus ijs meritò videamur. Porrò ſereniſſima Regina ſummis effertur ab illo laudibus: eo nomine quòd alat Theologos præ alijs terſos fontibus ſacri Voluminis: vbi ſicut Regno vtile eſt eam haberi non minùs re quàm titulo defenſorem fidei, (quæ defenſio præcipuè poſita eſt in fouendo ſacri Verbi puriſſimo ſtudio, abſque hoc cætera nomen inane) ſic ad firmandum hoc Iudæi teſtimonium neceſſe vt eius M. Theologi aucti honoribus præſtent opere quod ille ſermone celebrauit: nec clariſſimus Legatus cauſa opinationis Hebræi futilis autor habeatur: ſed rigidus veritatis cuſtos atque ſatelles. Præterea Iudæus idem petitionem affert ſanctiſſimam: quam concedere & præſtare honorarium Maieſtati Reginæ: nec quibit denegare ſine aperto contemptu fidei augendę. Obteſtatur mitti quendam Byzantium, viæ præmonſtratorem, Iudæis CHRISTVM exquirentibus & amplexuris. Fama refert per Germaniam, quòd Doctor maximus plurimos ſecum traxit ad fidem CHRISTI, qui ſine peritiſſimo duce itineris deflectent ocyus, vt verendum, ad diuerticula, & deuia. Natio autem quæ ſolidaret eos in fide, æternum fauorem à Deo,& ab hominibus honorem inueniret. Alîud etiam orat,non minùs Iudæis neceſſarium,quàm nobis vtile:& iucundum Theologo, qui laborem ſubiret, Optat enim ſibi dari pleniorem tractatum de Scripturæ ſacræ abſolutâ perfectione & Talmudicarum traditionum redundantiâ. Hîc ſanè occurreret materies vberrima ex vtroque Teſtamento,quę fructuoſos haberet explicatus:vbi linguarum & verborum maieſtas, & exemplarium collatorum inopinata puritas admirabilitatem facerent ſapientiæ & vigilantiæ ſummi Moderatoris & Domini. Accedere poſſet in ſtylo & verbis Propheticis neruoſum compendium ſacræ Hiſtoriæ,cœptæ à primordio fabrefacti mundi, & deductæ ad reuelationẽ & Hieruſalem cœleſtis vltima in terris fata. Per quæ vniuerſa, fuſa & permeans doctrina de CHRISTO,mirabiles amores excitaret ſui. Nec rerum Iudaicarum tractatio careret fructu: adhibito iudicio. Edendum equidem cenſerem Talmudam Hieroſolymitida, adnexo opere quod eius vſum ad exquiſitam textus ſacri veſtigationem haudquaquam improbaret: præterquam vbi maleuolè errant Phariſæi. Id autem faciunt, vt Stephani Martyris pleni Spiritu Sancto infringant auctoritatem, Act. 7. Qui veriſſimè dixit, ex conſenſu totius nationis cùm loqueretur, vt liquet ex Græco vero Philone, περὶ ἀποικίας,& ex Moſaici textus ordine, ac Peraſæ diſtinctione, quod poſt mortem Tharræ, Abraham eſt euocatus ex Haran. Vt etiam Paulum arguant mendacij, qui Samueli & Saulo quadraginta annos tribuit veriſſimè, ſed non ex aperto teſtimonio fingunt in Ieruſolomitana Talmuda ſatis cum præfricta fronte, quòd Samuel regnauit tantùm vndecim annos,Saul duos omnino,ab vnctione vſque ad mortis diem: contra ipſorum teſtimonium in Midras,Pſalmo 24. in puris exemplaribus, & non caſtratis. Ita quò dimouerent Iubilæos ne inciderent, à partione terræ per annos quinquagenos in annum mortis Redemptoris, ſicut omninò incidunt ex Scripturæ teſtimonio, (quod qui turbant, infortunati nimium bona quî ſua non norint) cùm norunt quôd hoc vnum os illis obſtruat, confundunt infinitè intermedia tempora. Similiter vbi Angelus Gabriel figit metam, Circumciſioni, Sacrificijs, & omnibus Moſeis inſtitutis, ibi malicioſè reluctantur, incredibiliter, in ſuum & mundi exitium. Et contra familiam Dauidis, vbi Lucas CHRISTI proauos narrat, Matheus regni ius, contra illa malitiæ ſuæ neruos intendunt. In hijs & ſiqua eiuſmodi eos refelli oportereret, vti ad ſ̃y in Talmuda præcitata. Nec minùs ob traditiones generatim: quòd quæ quondam erant cœlitús inuectæ, ſuo tempore deſierint: reliquæ omnes autem nugatoriæ, aut non maiores Græcorum Poëtarum & Philoſophorum communi prudentiâ extiterunt. Sic quælibet eorum Maſacta (vt appellant) poſſit in eorum lingua refelli. Atque hæc vt dicerem, euocauit Iudæi docti prior illa Epiſtola, quam accepi. Religioſi autem Viri deſiderium patet ardentius ex eo quòd ſecundam ſcripſit, quam apud Argentinenſem Tabellarium interijſſe comperimus. Adeò itinera eius per maria ac terras luſtrauimus. Iam verò veſtrum eſt, Illuſtriſſimi Viri, indicare quid facere decreuiſtis in hac cauſſa: quam curare iubet religio & hominum conſociatio. Sin vobis aliter ſententia eſt, ſaltem quò vocare culpa iudicetur æquis iudicibus, is quem Byzantiacæ Epiſtolę petierunt: qui fuit paratus, depoſitis ſuis negotijs, ad omnes labores: & quò alijs Regnis occaſio præbeatur ad cogitandum de cauſſæ conſortio: ſpero hoc minimè incurſurum in offenſionem veſtræ prudentiæ, quod hæ literæ imprimuntur varijs nationum linguis loquentes. Quod ſupereſt, veſtram Celſitudinem ita Deo commendo, vti honos eius vobis charus patebit eſſe.

Veſtræ Celſitudini addictus

HVGO BRVGHONTVS.

AVX NOBLES ET TRES-PRVDENTS SEIGNEVRS, MESSIEVRS LES CONSEILLIERS DE LA SERENISS. ROYNE D'ANGLETERRE.

MESSIEVRS, il eſt meshuy temps de donner finalement quelque ordre à l'affaire, lequel eſtant bien adminiſtré, l'Ambaſſadeur de la Royne à Conſtantinoble eſtimoit pouuoir apporter vn grand bien à toute la Chreſtienté, & ce à fin d'auoir quelque entrée pour faire reſponce aux treſdoctes lettres du Docteur Hebrieu Abraham Ruben, leſquelles paſſer ſous ſilence tout homme de bon iugement, iugera n'eſtre point acte de pieté. Il parle fort honorablement des dons & bien-faicts celeſtes de Dieu enuers nous, à quoy ſi nous demeurons muets, comme ne les recognoiſſans point, à bon droict ſemblerons nous en eſtre du tout indignes. Au reſte il louë grandement la Royne Sereniſſime, de ce qu'elle entretient des Theologiens tresbien verſés, entre tous autres, es langues originelles de la S. Eſcriture: en quoy comme il eſt vtile à ſon Royaume, qu'elle ſoit eſtimée, non moins de faict, que de nom, Protectrice de la Foy (laquelle protection & defence giſt principalement en la conſeruation du treſpur eſtude des ſainctes Lettres) ainſi eſt il neceſſaire, pour confermer la louange portée par ce Iuif, que les Theologiens d'icelle prattiquent par effect ce qu'il a celebré par paroles, ſur tout à fin qu'il n'y ait nulle occaſion d'accuſer de legereté l'Ambaſſadeur de la Royne, comme s'il faiſoit trop de cas, & s'eſtendoit trop auant ſur les louanges de ceux de ſon pays. Le Iuif en oultre faict icy vne demande, l'ottroy de laquelle eſt honorable à la Royne, & tel qu'on ne la peut refuſer, ſans meſpriſer quant & quant l'auancement de la Foy: aſſauoir qu'on enuoye quelcun à Conſtantinople pour guider les Iuifs, qui cerchent IESVS CHRIST, & ſont preſts de l'embraſſer. Le bruit court par l'Allemaigne que ceſtui noſtre Docteur en a beaucoup tiré auec ſoy à la Foy en IESVS CHRIST, leſquels ſ'eſgareront, ſ'ils n'ont vne bonne guide. Or la nation qui les affermiroit en la Foy, en ſeroit eternellement fort priſée de Dieu, & honnorée des hommes. Il demande auſsi vne autre choſe, nõ moins neceſſaire aux Iuifs, qu'elle nous eſt vtile, & plaiſante au Theologien qui prendroit ceſte peine. Il deſire qu'on luy baille vn entier traitté de la ſuffiſance de l'Eſcriture ſaincte, & de l'imperfection & inſuffiſance des traditions Talmudiques. Icy certes ſe preſenteroit vne matiere infinie touchant l'vn & l'autre Teſtament, laquelle auroit des explications vtiles: en quoy la maieſté des langues & des mots, ioincte à l'inopinée pureté des exemplaires, monſtreroyent euidemment & admirablement la ſageſſe & prouidence de Dieu: à quoy on pourroit adiouſter quelque abregé ſolide de l'Hiſtoire, commencée des la creation du monde, & pourſuiuie iuſques à la Ieruſalem celeſte, qui nous eſt reuelée en l'Apocalypſe: par toutes leſquelles choſes la doctrine de IESVS CHRIST ſ'eſtendant au long & au large, & reluiſant de tous coſtés, exciteroit vn merueilleux amour de Foy. Et ne ſeroit pas auſsi ſans fruict de iuger des choſes Iudaiques. Sur quoy ie ſerois d'aduis de faire imprimer la Talmud de Ieruſalem, auec quelque traitté, par lequel on ne reietteroit pas du tout l'vſage d'icelle, à recercher de plus pres le vray ſens du texte, ſinon que, quand la faute eſt faite par malueillance (comme pour affoiblir l'authorite de S. Eſtienne, Act. 7. & de S. Paul, Act. 13. & pour deſtourner de la mort de noſtre Sauueur la concinnité des Iubilés, & obſcurcir la clairté & perſpicuité des ſemaines de Daniel, touchant la fin & accompliſſement de la police de Moyſe, & pour faire ignorer la droite genealogie de IESVS CHRIST, laquelle nous eſt enſeignée par S. Luc & droict de la Couronne, par S. Matthieu.) Ces choſes la & autres ſemblables ſeroyent refutées: & auſsi generalement pour les traditions, entant qu'ayants iadis pris leur inſtitution du ciel, elles ont eſté en leur temps, toutes les autres eſtans ou friuoles, ou non plus grandes que la commune prudence de toutes nations, & par conſequent nullement neceſſaires. On pourroit auſsi refuter particulierement chaſque Maſſachta en leur propre langage. Ie dy ces choſes, y eſtant conuié par les premieres lettres du Iuif, leſquelles i'ay receuës. Or l'ardent deſir de ce perſonnage ſe monſtre encor plus euidemment *en ce qu'il a eſcrit par la ſeconde fois, les lettres duquel nous auons apperceu auoir eſté perdues par le Meſſager de Strasburg, ayans recerché le chemin qu'elles ont tenu, tant par mer, que par terre. C'eſt à vous maintenant, Meſsieurs, de declarer voſtre deliberation ſur ceſt affaire, lequel vous eſt recommandé par la Religion & ſocieté des hommes. Que ſi voſtre aduis eſt autre, faites le pour le moins entendre, à fin que celuy qui a eſté demandé par les lettres de Conſtantinople ſoit hors de coulpe, eſtant preſt à tout entreprendre, & à fin auſsi que les autres Royaumes ayent moyen de penſer à luy aider en ceſte cauſe. Sur quoy i'eſpere que ne trouuerez mauuaiſe l'impreſsion des preſentes en diuerſes langues. Pour la fin, ie prie Dieu qu'il luy plaiſe, Meſsieurs, vous conſeruer en toute proſperité, comme ie ſcay que ſon honneur vous ſera en recommandation.*

Le bien humble Seruiteur de voſtre Alteſſe.

An die wollgebornen Herren / die Herren geheimen Rhat der Großmächtigen Königin auß Engellandt.

◆

ES iſt nun groſſe zeit vnd hoch von nöten / Wollgeborne Herren / daß man der wichtigen ſachen halben eine anordnung gäbe / Welche wann ſie recht wirdt vnnd weißlich fürgenommen vnnd gehandlet werden / erachtet Königlicher M. Geſandter / zu Conſtantinopel reſidierend / ſie möchte der gantzen Chriſtenheit leichtlich zu guttem gereichen. Welcher ſachen daß man ein rechten anfang machen kenne / wird von nöten ſein / dz man dem Hebreiſchen Brieff des gelehrten Rabi Abraham Ruben mitt gebürliche antwort begegne vnnd gnug thůe. Dann es wirdt ein jeder recht verſtendiger ohn zweiffel / es für ein groſſe vnfründtlichkeit / ja eine verachtung der ehren Gottes vnnd aller from̃keit halten / die ſelbigen mitt ſtill ſchweigung ohne antwortet für vber zu

gehn. Dann er gar ehrlich vnnd woll ſich erklåret / von den groſſen vnnd himliſchen gutthaten / welche der Allmåchtige Gott tåglich vns beweyſet vñ erzeiget / welchen weñ wir nicht hierin beyfall thunt / vnd erkennen daß dem ſelbigen alſo ſeye / ſollen wir billich für Gottloſe Leutt gehalten werden. Zu dem ſo lobt er die Königin vber die maßen / deßhalben daß ſie für andere Lånder vnd Königreich gelehrte Leutt aufferzeucht vnd erhalt / welche in der Heiligen Geſchrifft ſehr woll erfahren vnd geůbt ſeyen. Welches dann jhrer M. wol ſteht zu bedencken / daß gleich wie des gantzen Reiches wollfahrt darin beſtehet / daß ſie nicht allein dieſen bloſſen tittel habe / daß ſie ſich ein Beſchirmerin des Glaubens ſchreibt / ſondern auch mit der that vnnd warheit ſelbs das ſelbige bezeuge. Welche beſchirmung des Chriſtenlichen glaubens fürnemlich in dem beſtehet / daß ein außpundt von Gelehrten Leutten aufferzogen vnnd erhalten werden / die da tugentlich ſeyen / durch jhre geſchickligkeit die warheit des Heyligen Wort Gottes zu verthedigen / vnnd die klarheit deſſelbigen augenſcheinlich darzu thun. So iſt es auch höchlich von nöten / dz des Juden wort / mit welchen er jhr M. ſo hoch erhebt / in dem beſtetiget werdē / daß jhre Theologen mit der that ſelbs beweyſen das jenige / welches er ſo hoch in ſeinem Brieff růhmet / vnd das alſo der Königliche Geſandter nicht ein růmſichtiger vnd leichtfertiger mann gehalten werde / welcher mehr růhme vnd fůrgebe / allein ſein nation zuerheben / denn aber an d' warheit ſelbs ſeye. Weitter ſo gelangt des Juden bitt vnnd begeren an die Königin / welches dann ſie jm nicht kan abſchlagen / ohne eine offene verachtung der Chriſtenlichen Religion / daß nemlich einer gehn Conſtantinopel geſchickt wurde / welcher mit ſonderer Gelehrte vnd geſchickligkeit begabt were / die Juden / welche willig ſeyn wurdē / die Chriſtenliche Religion anzunemmen / in den Artickeln vnd Hauptſtucken derſelbigen zu vnderrichten vnd vnderweyſen.

Es geht das geſchrey in Teutſchlandt / es habe dieſer Jud jhren gar vil zu vnſerē Chriſtenlichen Glauben bekeret /

welche wann ſie nit recht gelehrt werden / werden ſie des rechten wegs zur Seligkeit verfälen / vnnd auff die neben weg des jrthumben außſchweiffen zu jhrem verderben. Welche ſie nun werden zu dem Chriſtlichen Glauben bekehren/vnd darin vnwanckelbarlich confirmiert vnnd verbleiben / die werden neben dem daß ſie Gott dem Allmechtigen ein groſſes wollgefallen daran thun werden / auch bey dē Menſchen ein groſſes lob erjagen. Er hatt neben dieſem auch ein ander begehren / welches wie es vnſeren Landen ſehr nutzlich ſeyn wurde / wenn es in das werck wurde gebracht: alſo wirdt es auch der Juden halb höchlich von nöten ſeyn/vnd wurde einē gelehrten man/ welcher deſſelbigen ſich vnderziehen vnd vnderwinden wurde/ einen ſondern luſt mitt bringen. Sein begeren iſt/daß von der vollkommenheit der heiligen Schrifft/ vnd daß die Talmudiſchen gedicht vñ ſatzungen vnnottwendig ſeyen in der gemein Gottes/ein voller Tractat gemacht wurde. In welchem dann wichtige vnd groſſe ſachen kenten gehandelt werden / beyde dz alte vnnd das newe Teſtament belangende vnnd betreffender von der fürtreffenligkeit beyder ſprachen / vnd von der genedigen fürſehung vnd weißheit Gottes / welche ſich hierin ſo augenſcheinlich erzeigt / daß die original Copien alſo lauter vnd vnverſehrt bißhero ſeindt erhalten worden.

Darzu dann auch möchte gethan werdē ein kurtze hiſtoriſche verzeichnuß/alles deſſen/ ſo in der heiligen Geſchrifft begriffen von erſchaffung der Welt/biß zu der beſchreybung des himliſchen Jeruſalem / von welcher in der Offenbarung Johañis gehandlet wirt. In welchem allein die helle lehre von Chriſto dem verheiſſenen Meſſia im alten Teſtament/vnd jm newen geoffenbarten / ſich wirt erzeigen / vnd in vns eine einbrünſtige lieb zů derſelbigen erwecken. So vil aber die Judiſchen Satzungen antrifft/wurde meines erachtens/von nöten ſeyn/daß man den Jeroſolymitaniſchen Talmud auff ein newes truckte / mitt einer angehenckten vermanung/ daß mann jhren der Juden fleiß/ darin das ſie den Text ſo fleiſſig examinieren in keinem weg verwerffe / ſonder vill mehr hoch halte/

vnd rühme. Darneben aber müſſen auch die fäler die mitt eingemengt ſindt/auß dem wiederwillen vnd haß/ welchen ſie gegen vns Chriſten tragen / angezeigt vnnd wiederlegt werden. Alls da iſt das jenige/das da fürgebracht wirdt/die Predig des H. Stephani/Act.7. Da doch der H. Stephanus warhafftiglich/ wie auch Philo bezeuget / dz Abraham nach ſeines Vatters tod ſeye von Gott berufft wordē: leugnen ſie dieſes ſtarck/ vnnd machen hiemit das anſehen deß newen Teſtaments zu nichts wider jhr eigen Gewüſſen. Alſo auch Act. 13. ſagt der H. Paulus die wahrheit / daß Samuel vnd Saul 40. jahr regieret haben. Damit ſie aber dieſes vmbſtoſſen/dörffen ſie vnverſchampt fürgeben/es habe Samuel nuhr eilff/vnnd Saul zwey jahr geregiert. Verwirren damit die Jubel jahr/welche je von fünffzig jahren/ nach der abtheilung deß Lands gerad fallen in das jahr/als vnſer Heyland geſtorben iſt. Welcher einiger grund das gantze Judenthumb vmbſtürtzen köndte: da ſie nit alle mittlere zeiten mit fleiß durch einander verwirrten. Gleicher weiſe/da der Engel Gabriel das end der Beſchneidung/der Opfferen/vnnd deß gantzen Geſatzes/hergegen den anfang des Bunds mitt allen Völckeren/ beſtimmet/werffen ſich allerley vnrichtigkeit eyn: damit ſie das Geſchlecht regiſter Dauids/ ſampt dem H. Luca/ auch den H. Mattheum in erzehlung der Erben des Königreichs/ verduncklen/nuhr daß ſie jhre jrrige meynung behaupten mögen. Vnd was dergleichen die warheit der Chriſtenlichen lehr zu verlümbden vnd in zweiffel zu ziehen/ von jhnen fürgebracht wirdt/ müßte widerlegt werden/vnnd müßte nicht allein in gemein angezeigt werden/ daß die Satzungen/welche durch das gebot Gottes ſindt ingefürt worden/ vnd Moſi dem volck Jſrael für zutragen vbergäben/ haben zu jhrer beſtimpter zeit müſſen ein endt nemmen: ſonderen auch daß die vbrigen all neben dieſen ingeführt von Menſchen eintweders vnnütze vnnd eitele gedicht ſeyen/ oder aber nicht weiters in ſich haben / dann was Welt weyſe leutt ſonſt woll erdichten vnnd erfinden kennen/vnnd ſeyen derhalben nicht nothwendig.

Man könte aber ein jede Maſſachta inſonderheit in jhrer eigenen ſprach widerlegen. Vnnd diß iſt der ſummariſche inhalt des Juden ſchreyben / welches mir zu handen kommen iſt. Daß jhm aber ernſt ſeye / vnnd daß er ein groß verlangen habe nach einer antwort / darauß genugſam offenbar vnd abzu nemmen / dz er zum andern mall geſchrieben: es iſt aber diß ander ſchreiben durch hinleſſigkeit des Straßburgiſchen Poſt botten verloren worden. So weit iſt man in kundtſchafft deſſelbigen kommen. Euch nuhn Genedige Herren wirt es ſich gezimmen vnd gebüren / an zuzeigen was jhr geſinnet ſeyen in dieſer ſo wichtigen ſach zu thun: welche zu verſaumen / vñ hindan zu ſetzen / E. Genaden obligendes ampt vnd pflicht / vnnd die liebe die jhr billich tragen ſollen zu befürderung des Chriſtenlichen glaubens / euch nicht zu laſſen wöllen. Wann jhr aber anders geſinnet ſindt / bitt ich gantz vndertheniglich / mich deſſen zu verſtendigen / damit ich in dieſem fall entſchuldiget ſeye / vnnd könne beyzeitten bey anderen Ständen vnnd Königreichen anſuchen zu befürderung dieſes Chriſtenlichen vorhabens. Ich hoffe E. G. werden jhnen dieſes nicht laſſen mißfallen / daß ich dieſe Miſſiue laſſe in ſonderen ſprachen in truck verfertigen. Befähle E. G zum beſchluß Gott dem Allmechtigen / eben alſo / wie es euch angelegen ſeyn wirdt / ſeine ehr zu befürderen. Zu Baſel den 29. Julij.

E. Genaden Vndertheniger.

ALL'ILLVSTRI ET PRVDENTISSIMI SIGNORI CONSIGLIERI DELLA S. REGINA D'INGHILTERRA.

IL fatto (Illuſtriß. Signori) che l' Ambaſciatore di ſua ſerenità in Bizanti giudicaua, bene ordinato, poter à tutti li Chriſtiani portare giouamento, pare che habbi hora tempo ageuole ad eſſer iſpedito; Per il che ſi dara materia di riſpondere alle dotte lettere del Signor Abrahamo Ruben Ebreo; la riſpoſta de quali, niun ſauio, & prudente conſigliero iſtimera coſa pia il tralaſciarla. Primieramente fà honoratiſsima mentione de i doni, & benefici ſopra naturali, che Iddio communica ai noſtri Paeſi; de tutti quali non facendone in detti, & fatti profeßione, con raggione ſi facciamo indegni. Oltra cio ſua ſerenità viene ſomamente apprezzata che mantenghi fra le altre coſe, ſi rari & ſegnalati Dottori della parola di Dio. Laonde ſi come l'eſſer tenuta ſua ſerenità non ſol di nome, ma in fatti protettrice della fede di Chriſto (la cui diffeſa principalmente conſiſte nel dar aiuto & accreſcimento al ſtudio leale della parola di Dio) Il Regno ne ſente beneficio, coſci è conueniente, per confirmatione di tal lode dal Giudeo attribuitagli, che i ſuoi Dottori della Lege mandino ad effetto cio, che eſſo in voce ha publicato; accio l' Ambaſciatore per ſiniſtra opinione non ſia tenuto inuentore vano di tal ſue lodi; ma diffenſore & mantenitor del vero. Maßime che la dimanda dell' Ebreo è tale, che concedendola & mettendola in eſequutione ſua ſerenità faria grandißimo dono. Oltra che ſenza gran ſcorno dell' augmento della fede, non ſi potria ſprezzare, il mandare vno à Bizanti che moſtraſſe & appriſſe la ſtrada, & la manifeſtaſſe à gli Ebrei che ricercono Chriſto, & ſono per accetarlo. E ſparſa fama per la Germania che queſto Dottore deue hauer ridotti, & tirati molti alla cognitione di Chriſto, quali ſenza buona guida di nouo ſi ſmariranno & volteranno le ſpalle altroue; Ma

Iddio riempira di benedittioni eterne, & gli huomini di honori excelſi quella Natione, che nella fede di Chriſto li confermerà. Di piu richiede coſa anchora, non tanto à Giudei neceſſaria, quanto à noi deuuta, & che ſaria ad vn Theologo, che ſe ne pigliaſſe l'aſſonto di gran piacere & contento. Brama d'hauere vn compito trattato dei veri principij della Scrittura ſacra, & della libertà delle traditioni ſcritte, de Giudei. Doue haria campo grande di eſporre diffuſamente, & con gran frutto l'vno & l'altro Teſtamento, & inſieme con parole graui, con eſempi veri, e ſinceri ſi faria conoſcere à pieno l'incomprehenſibile ſapienza, e prouidenza di Dio; ſi potria in poche carte aggiongere l'hiſtorie cominciate dal principio del Mondo, ſino alla fine, riuelateci nell' Apocaliſſe. Dalla cui dottrina ne cauerriano tale, & tanta inſtruttione, che incitaria i loro animi ad abbracciare ardentamente Chriſto. Oltra che non ſaria ſenza gran frutto il trattare delle traditioni ſcritte de Giudei. Crederei certo ſi doueſſe produrre in luce il Talmuda di Gieruſalemme con l'aggionta che dimoſtraſſe, e lodaſſe l'vſo di eſſa per perfettamente intendere la ſacra Scrittura; eccetto doue malitioſamente errano, per far che l'autorità di Stephano ne gli Atti al 7. capo s'annulli. Il qual con verità afferma, che Abrahamo fu richiamato in Cananea doppo la morte del Padre; & quella di Paulo al 13. capo de gli Atti, che ſcriue, ſecondo il parer & conſenſo de gli antichi, che Samuelle regnò 40. anni; ma eſſi ſi cōtradicono à ſe ſteſſi, poi che nel Midras nō corrotto al Salm. 24. s'afferma il medeſimo; nulladimeno credono, aſſai fuor di propoſito, per ſminuir l'autorità di Paulo, che Samuel habbi ſolo anni vndeci, & Saul due, regnato. Similmente à ſuo poter ſi sforzano moſtrare non eſſer conformita ne conuenientia veruna de Giubilei con la morte del Saluatore. Percioche dalla diuiſione dalla terra ſino alla morte del noſtro Redentore ſono ſcorſi mille & quattrocento anni; diuidendo 28. Giubilei per cinquanta; & ancho ſi ſtudiano rendere, la chiarezza delle ſettimane di Daniele del por fine alla politia di Moſe, oſcura; & fare che la vera natiuità di Chriſto, la quale inſegna S. Luca, & quella che adduce S. Mattheo della raggion del Regno non ſia inteſa. In queſti & ſimili altri caſi debbono eſſer rifiutati, come generalmente anchora per le traditioni; monſtrando che tutte le

altre

tre ſono ò mere falſità, ò non di maggior prezzo del volgar ſapere, fuor quelle che ci ſono dal cielo riuelate & inſtituite, quali al ſuo tempo ſono ſtate annullate. Ciaſcuno Maſſacta nella lingua Ebrea ſi potera rifiutare. A cio dire m'ha moſſo la prima lettera dell'Ebreo, la cui volontà piu ampiamente ſi dichiaraua pe'lla ſeconda ſua ſcritta, la quale habbiamo inteſo eſſer ſmarrita appreſſo il Corriero d'Argentina, doppo l'hauer, & per terra, & per mare ricercato il ſuo corſo. Hora, Signori Illuſtriſſimi, ſta à voi eſporre cio che in tal fatto, quale, a ogni modo per debito di Religione, & di Politia, ſi doueria eſſequire, ſia da voi deliberato. Che ſe ſete d'altro parere; almeno ſpero non reſtarete offeſi, ſe queſte lettere ſi metteranno in luce, in varie lingue; accio colui, al quale le lettere di Bizanti ſono ſtate indrizzate, non ne habbi alcuna colpa, & acciochè ad altri paeſi ſi dia campo di conſiderar quanto in tal fatto ſi conuerria. Nel rimanente, prego il ſommo Dio communichi tanti beni, & fauori a ſua Altezza Sereniſſima, quanto sò che l'honor di Dio & del ſuo Euangelio v'e nel cuore ſcolpito.

Di ſua Altezza Sereniſſima

Humiliſsimo Seruo.

OBSERVATIO AD CITATIONEM PHILONIS IVDAEI.

CHronologiam ſacram apertiſsimam labentes Cœlo ducentem cunctos annos vſq; ad redemptionem reliquit nobis Spiritus S. vbi aperta ſimplicitas nunquam laberetur. Nodum enim niſi nectamus nobis ad vocationem Abrahami, quam affigit, non præfigit morti Cultoris primi ſimulachrorum ex Patribus, ne illum potiùs quàm Abrahamum faciamus hæredem mundi, quę loca Hebræus textus Pàraſâ & Sectione diſterminat, vt omnem cogitationem ὑστερολογίας illic abſcindat, cautione hîc adhibitâ, nullus reſtat ſcrupulus ante mortem Solomonis. Inde regnum Iudæ ad incendium Templi, habet, Ezechiel 4. propheticam hiſtoriam ἀπὸ μοιειδοῦς, annorũ 390. qui anni firmiſsimè per partes declarantur. Viciſſim Chaldæo in vicinas gentes impe-

rium tantum annorum 70. largitus eſt, omnes ex Prophetia, vt totus mundus excitaretur ad euentum obſeruandum, & eos terminat manu ſcribente in pariete, מנא מנא. Iam cùm 19. anno τῶν ἑβδομήκοντα interijt regnum Iudæ, 51. inde completi, ad occaſum Babylonis. Tum ſepties captiuitatis ſpacium deſignat, quàm diu τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, ſtaret Circumciſioni, Sacrificijs, & Vrbis prærogatiuæ, in cuius fine totus mundus expectaret Deum velle Μεσσίαν, Sanctum Sanctorum vngere: hoc eſt, διὰ παθημάτων τελειῶσαι, ἁγιάσαι, & declarare mundo quiſnam eſſet, quem venientem in mundo vnxerat perfectiſſimè oleo lætitiæ ſupra ſocios, vt in eo habitaret πᾶν τὸ πλήρωμος σωματικῶς. Illa Prophetia χρονολογικὴ fuit Lux mundi: vt totus Oriens verum κοσμοκράτορα expectaret ad finem temporis, teſtante Ioſepho, Suetonio & alijs. Iam malicia Iudæorum inuenit nodum in ſcirpo circa Abrahamum, vt D. Stephanum refellant. Stupidos autoritas ſuorum generalis frangat. Philo eam habet in libro περὶ ἀποικίας. οὐδένα τοίνυν τῶν ἐντετυχηκότων τοῖς νόμοις ἀγνοεῖν εἰκὸς, ὅτι πρότερον μὲν ἐκ τῆς χαλδαϊκῆς ἀναστὰς γῆς Ἀβραὰμ ᾤκησεν εἰς χαῤῥάν. τελευτήσαντος δὲ αὐτῷ τοῦ πατρὸς ἐκεῖθι, κἀκ ταύτης μετανίσταται, ὡς δυοῖν ἤδη τόπων ἀπόλειψιν πεποιῆσθαι & iterum in ætate Abrahami firmat idem, ſic: εἰκότως οὖν καὶ τὴν αἰσθήσεως χώραν, ὄνομα χαῤῥὰν, ἀπολιπεῖν οἴεται δεῖν ὁ ἐπιστήμης ἑταῖρος· ἀπολείπει δὲ ἐτῶν γεγονὼς πέντε καὶ ἑβδομήκοντα. ad patris mortem. Quod Danielis locum ſpectat, orandi ſunt eruditi, vt conſiderent Ezræ ſolius ætatem eos frangere, qui Perſis vltra 130. imperij in Iudæos tribuũt: & totos ſex vltimos libros, ספרי גולה. Et 49000. reduces ſtructores Templi dicũt mendacia temporum adferre, qui poſt reditum volunt Zorobabelem & Ioſuam reduces cum ijs qui viderant primum & ſecundum Templum, fuiſſe operoſos poſt 107. annos ab reditu. Breuiter omnes eruditi orandi ſunt, vt ne fictis Græcis, aut peſſimè intellectis turbent veritatem: omiſſis interim illis, qui in Perſicis vixerunt, & 130. annorum docent ſupra Iudam fuiſſe illorum tempora. Cteſias, Herodotus, Iſocrates, Suidæ antiquum fragmentum in Timotheo hæc faciunt.

אל החשמן הנשגב יוחנן הויטגיפרת משנה למלכה באנגליאה

אדוני רם ונשא ידע נפשך מאד כמה פעמים רממותך שזפה ספרי על דברת החסי׳ הרב אברהם ראובן העברי המופלג בחכמות היהודים איש חביב וחובב עממינו ודובר טוב על מלכתנו דגול מרבבו׳ גם דורש כבוד לאומנו וכלילת יופי חכמתנו מכל: אך עד עצם היום הזה לא שמעתי דבר מעם רוממותך בלתי שאמרו אחרים משמועות אשר אין להסמך בהן כי תתן לי שכר לְמַדַּי לענות על היהודי: ועתה כי משך גרתי בלי תישוב׳ זה שנתים ימים וכהל הייתי לעשות גליון גדול קודם לזה ושבקתי את עסקי לעשוק לתועלת העדה שפר לעיני לשאול את נשיאותך לעיני השמש הזאת מה התעשתה להשיב אל אנשי מלך תוגרמת: ואעמדה עוד מעט מזער מצפה מה רוממותך תפח לקץ: אף על פי שכתב אל שפלותי לא רשאי לענות אני כי על דברי מלאכתך כל מכתב היה וכל עוד אתה מחריש אין המשיג בסיג הזה: לכן קוה אקוה כי לא תחשה אבל תאחוז בחפץ או תאמר כי לא מצאתה במלכות אנשים יודעי בינה ויצר סמוך אל המעשה ותחפוש ממקום אשר המה שם כי לא ברי ריק הוה ממלל ולא על הכל ותוהו מדברותיו: כי משכיל הוא ידידות רחש לבו טוב אמר מעשיו למלכות שמים ועיטו לשון סופר נחמר: עיניך הרואו׳ ספרים הראשונים וגם תביט: ברם ראשי מליו תתבונן בזה למען תדע אם בושת בבושש כנדהמים עד הנה ותקשיב לאמרי אם יבינו נכוחים: תחלת דבר רברבן על ברכות אהים עלינו במרחקי ארץ בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ומכנפי לארץ זמירות שמע

צבי לצדיק: הלא כלנו בזאת עמו משל נשא ומליצה חידות ונאמר לו נתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן השים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו למען נראה ונדע ונשימה ונשכיל יחדיו כי יד יהוה עשתה זאת וקדוש ישראל בראה: היה עלינו לזמר משכיל כי עצמו מספר חסדי אלהים עדינו ולא נעשתה תחת כל השמים כאשר רחמיו הוגרו לעם בריטניאה אם נתן לנו אלהים לב לדעת את עלילותיו: צור לבי ידע כי נכון אנכי מאז קבלתי את גליון הרב החסיד לשאת דבר על כל אודות: ואם עליתי על ערש יצועי אם נתתי שנת לעיני לעפעפי תנומה בלי זכרון תשובת אל היהודי על הידות אלהינו תשכח ימיני ותדבק לשני לחקי: ברם לא היה עלי למלל דבר מגדול ועד קטון בלי רשיון המלכות ולא לקדם נשיאותך במלאכתך: גם הוא הילולים כתב על שרתי במדינות מלכתנו וישימנה. צבי כל הארץ: לא היה ולא הוה ולא יהיה לאחרונה איש משבח אותה כמוהו ואף על פי שעיטי הפיק כל התושבחה לה עם בני קדם לא שוה אני לענות על חמדת המלכה שאנכי הדל אישים ובזה נפש וכמסתר פנים ולא חשבוני בכל מתן רברבן שניאן יתבה הגבירה: אך רק אם יש ארת נפש המלכה למנותני על המלאכת אזי אסובבה אני ולבי לגדל יקר רבותה כראש זהב טוב למלכותה ולא אניח את בני קדם להשתומם כי אין עד ועונה עוזר וסומך בכל אבירי לב גוי בריטניאה: ועד כה היהודי מאשרנו על ברכות שדי וזמרת עוצם תהלת המלכ׳ ברה כחמה איומה כנדגלו׳: אחרי כן דבר אחר בקש היהודי נחמד לו נכבד לנו חפץ אדור והדור: אותה נפשו לקבל מני אנגליאה איש אחד מורה צדק מְאַשֵׁר לעבריים שחמדו בצל המשיח ויבואו לחסות תחת כנפי השכינה: כי סכנה פן ילפתו ארחות דרכם בלי משים ומישרם ויעלו בתהו וירט דרכם למועדי רגל ולא ידרש ואלה בניתיבות הגינות: מי יתן תבוא שאלתו ותקותו

יתן

יתנאוה: אולם סלדתי בחילה כי תושיה נדחה ממנו כי בחרנו אמרי קדש ומאסנו בקשתו וארשת לשונו חשכנו והמן מנענו ממנו: אחלי יכננו דרכי להליכות כמו זאת: תערוג נפשי אליה כאיל תערוג על אפיקי מים בכבוד לאומנו ובהדרת קדש אפסיה ארץ אחזת הבר אשר כל חוסי בו אשריהם: מה נאדרי שם קשטנטין בהשגחתו ודאגתו ועשתונותיו לקרוא עמים אל הר יהוה ציון שמימי ואל ירושלים היורדת ממרומים: עדים ספרינו היך שלח אל ספניה ואיך כתב אל הודו מתעשת על מערב ומזרח: אם אנחנו עם אמו בשר מבשרו ועצם מעצמו הלוא נלך אחרי עקבותיו בעקבות המשיח: הלוא שרתנו אמינו שרה שנית והילני חדשה ישלח אל ים אלישה בנאי עיר קדש: תוחלתי היא כי לא תמאסי ונשיאותך לא נאצה לשלוח אל קרית קשטנטין מליץ תופש תורה תלמיד חכם ומבשר: כי שאל מלך הגדול מלך תגרמה לשמוע עצומות אמונתנו ולראות היך ירושלים העליונה נבנתה בינינו מרביצה בפוך אבניה מיוסדה בספירים בשמשות כדכד ובאבני אקדח בשערים ואבני חפץ בכל גבולה: בראותו מה יפה פיה עירנו יתאוה לשבת יחדו עמנו בשלו׳: ידעה חכמתך מה ירזמו אמרי התרשתה על תוחלת גדולה במואד מאד: כל נוכל בעה ולא יבצר ממנו מזמה: ואם נשיבנו אל אמונתנו מה טובו אהלינו מה נעמו משכנותינו כנחלים נטיו כגנת עלי נהר כאהלים נטע יהוה כארזים עלי מים כי תרועת מלך עמו ותועפות ראם לו הררי קדם ישמעוהו וראשי גוים נשת עברו לו: ומי ילאה ויעף ויגע בדברת בן איש כמוהו: אם נתחילה ה׳ יתן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה: ואם נצליחה אשרינו ונצחו לנצח תהי עזרה נצחה: אמנה רץ לקרת רץ ירוץ ומגיד לקרת מגיד להגיד בעית סופר כי הרב הגדול הזה העברי משך עמו רבים לשמוע שריקות עדרי המשיח: אם נכון הדבר אריך לנו לקים אותם

ולכונן אותם פן ינטו רגליהם ושופכה אשיריהם וישטו מקצתם אל עקלקלות: גם פללתי כי אגרת השנית אשר אברה מחוה ביותר שרעף לב הרב ותזעק לקבל איש מורה נבוכים ללמד קל מהרה חיבור וענין כל ספר וספר: גם נקל להראותם זאת גם תהי פאר שניא למלכתנו עם שמש ולפני ירח דור דורים: עד כה על הליכת אל עיר קשטנטינאה: עד אחרון שעשועי העברי למצוא חן לקבל פתרון פשר ופרשה ואחות מלאה על תורת בעל כתב אשר כנגדו צריך לאמור על תורת בעל פה: הגביה למעלה גם העמיק שאולה שאלתו: התבונן כמה מיני דברי חכמות רמות כלולי׳ בבקשתו: בראשונה עם כל המקר׳ מקריהו המכתב והלשונות וענין הדברים וחיבור כל הספרים בגוף אחד ואשר כבוד המשיח ותשועתו מופח בכל חלק וחלק: אחרי כן המשניות ספרי היהודים: באנך על הלשונות צריך לשנן גם כן על הענין וכמו כן בספרי שלוחי המשיח: נודע ומפורסם לעיני הכל מה התמרמרה עדת אנשי רומא להכשיל רשיון המכתב ותמללה כנגד תואר האותיות אשר לפנינו היום כנגד הנקודות כנגד הקרי כי מדברת פסולת היה ולעיני עם הארץ הפיפיור השח השפיל הגיע לארץ כלילת הנביאים: צריך לכל אלה לפאר חומשי צירי ע מלפנו ומורה צדק לנו ולהתגרה עם האומרים כי מום בהם: ושקר דבריה: כי אנשי הכנסת הגדולה אשר הירה בתוכם אור הבזק הנמרץ החזק הציבו ציונים וחיל ללשון קדש להשאירה ברה ותמימה: ידע זה מאור היהודי ברם להודיע הסכמתנו עמו טוב לאחוז בזה כן נראה כי לא תיחד נפשנו בסוד ובמכורת האומרים כי המקרא משחת: כן על ברית החדשה צריך מאוד לתנות למה היא נכתבה בלשון בני יפת וכי מעט מעט אלהים תרגל העברי׳ לקבל לשונות קרוביהם וכתב עזרה אגרתא חדא ושניתא ארמית גם רשם דניאל חצי ספרו ארמית ואחרי כן בימי תלמי

הזקנים העתיקו ספר קדש אל לשון יון: ובכל אלה עד הנה
התמהו תמהו היהודים למה לא נכתבה ברית אל יהודית
ושכחו מה אמרו הקדמונים בירושלמי במגילה שיהו מדברין
בלשונו של יפת באוהלו של שם: זה דבר גדול ונאוה להספר:
גם על דרך הגינה לפרש כל המקרא זה סיג גדול: כי היהודים
על המשניות יסמכו ואתה ורעיך על אבותינו זכרונם לברכה:
אך אם כן תשיב דבר אל היהודי עמו ילעיבך ויבזה כלנו: על
זאת אחוה דעי אף אני מה לעשות בפרשת שכל אמונתנו
לתקות מלך תורגמה באגרת היהודי: כי מלב המלך ולא בלי
דעתו כתב לפי דעתי: כן הוא: בפרוש התורה נחפש היטב
דקדוק כל מלה בכל מאודנו ואחר כן נפרשנה כפי אשר תשיג
ידנו: אשר כל מצוה קטנה או גדולה בכף מאזני הלב תהיה
שקולה: כי יש בלב דעה מחכמת יושב קדם נטועה: ואם
הדעת לא תסבול הדבר או ישחית אשר בהרגוש יחובר אז
נבקש לו סוד ממקום אחר מן התורה וכתב אמת: כי שקול
הדעת הוא היסוד: וכל גוים נועדו בו: כי המלאך בין אדם
ובין אלהיו הוא שכלו: ועל יסוד הזה נוסדה כל אמונתנו: וצריך
מאוד לבאר זה לעיני בני קדם: עד כה על המקרא וענינו:
נשאר עמל ארך כנפים על מחברת כל הספרי׳ מחדוש העולם
בברשית על אכלית ספר האחרון שנקרא ראי יוחנן החותם
הכל: מחברת היריעות המשכן לא היה מקושרה בללאת
מקבילות ובקרסים כמו כל הספרים המה משולבים להקים
משכן אחד: גם שלוש ספרים בחולט מלאו זהר המשיח: וזיו
בבודו: ספר דניאל בשרת הארבעה אנגליין וראי יוחנן: מה
נמלצו לחך אמרותיהם ומה נמתקו לנפש מליהם: המה
נחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים: כי דניאל
הראה את מיכאל עומד בעמו בבבל מדי מקדון ומלכי צפון עם
מלכי מצרים כי המה בצלם ילכו היו כקש אש שרפתם: ועם

המשיח נצל ויראי ה׳ יותר נכברו בבבל מכבודם תחת מלכי יהודה ונלמדו לדעת את עצם היום אשר בו יקודש קודש הקדשים הוא המשיח המקודש מבני דויד וידעו כל הגוים מתי יבוא אל העולם מלך הכבוד: גם יוסף בן גוריון האומר כי ביום שלישי היתה תחיתו גם הוא מודה כי בימים האלה תקות כל המזרח אשר יבוא מלך למלוך על כל העולם גם רומיים אז כתבו כמותו: וכל זאת גרם ספר האיש חמודות שחזינותיו ממתקים וכזכוכית ביאוריו על מה יקרה ליהודים ערביאת הגואל גם הגוים כתבו את הכל: וכאשר הוא עצמו בלט אש לצר והגיד כי לא בלטש את האוצר ברם בל הוא אש צרה לסוגריו והאוצר טש אותו אלהי שמים כן ספרי הגוים פלילים כי אמת דבריו והדברים אשר הוא ספר נודעים מאוד ביניהם: מפלת בבל פרס ובית אלכסנדרום וכל המלחמות מלך צפון ומלך מצרים ונשואיהם אשר מתערבים היו בזרע אנשא ולא הוו דבקין דנה עם דנה: עד שהרומיים נשלו את מלכותם בשנת בוא המשיח אל העולם ונולד בבית לחם יהודה במלכו׳ אגוסתום: איש נבוב ילבב אל אמונתנו אם מליץ כהיר יודוענו נבואת בלט-אש-צר: דניאל טש אוצר גדול והוא כמו נשר אל ימי המשיח מקץ הגולה: ומאז בשרת ארבעה צירים מתי מרכום לוקס יוחנן המה כארבע החיות אשר על ראש ספוריה׳ דמות הכסא מלכות דוד ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם הוא המשיח: המה ספרו בדברים אחדים דעת אלהים תמימה ברוח בער ומשפט ודת אש בלימודם: מה נעמו פעמות המשיח בספריהם מה יקרו פעליו ונפלאותיו וידועשתה חיל לכבש אויב הקדמוני לבלתי התעות בני אדם: כל מתוק כל הנביאים המה לקטו להאדיר הנאדרי בכוחו מאשר אתה כבר אנש בענני שמיא ואחרי תחיתו עד עתיק יומיא מטא וקדמוהי הקרבוהו: ולה יהב שלתן ויקר ומלכו וכל עמיא אמיא

ולשניא לה יפלחון: אלה כתבו המה ואמת דבריהם ואור כשחר פרוש על ההרי׳: גם יחנן בראי הוא בנה את ירושלים העליונה אחר שהשמיד המשיח התחתונה והוא מעיד כי ברית לרבים עשתה אותם עברי אלהים תחת כל השמים: רק כאשר ברנש קדישי עליונים הע תמיד בצרה כן כל ימי עולם בצוקה ובצרה יתלבני ויצרפו כל חפצי חיי עולם הבא עולם השכר: גם כולל ארבע חיון של דניאל בחדוש אל מדורת דומיות בחית אחרת מחוברה מארבע הראשונות ומעשיה עד תכלית אור עם חשך אלה דברי חן: נפלאות תעל אדרת הבשרת אם הדר נשיאותך יתן פשר השלושה ספרים בפרט על נגה אור המשיח אשר כסה שמים הודו ותלתו מלאה הארץ: ועוד על המשיח שהו׳ מבריח על כל הקלעים של ספרי הקדש אשר יפח נשמת חיים באפס לתשועה שהיה הוא תקות האיתנים מני שים אדם עלי ארץ משיף ראש נחש הקדמוני והוא מלכיצדק בודאי מלך צדק ומלך שלום אשר נברכו בו כל משפחות האדמה: והוא הכבש התמים ובדמו נפדינו וה׳ הפגיע בו את עון כלנו: והוא יושב על כסא דוד לעולם והוא בזמן מקובע נכרת לכפר העון ויגביר ברית לרבי׳ לכל הגוים ויחיה והשחית עיר וקדש להעיר את ירושלי׳ היורדת מן השמים: חמדה גדולה באחות באמנה על כל אלה: נמלצה ונמרצה תהי שמחת לב כל הקורא בה: כשישיג כל האנך: לא יותן סגור תחתיה ולא ישקל כסף מחירה לא תסלה בכתם אופיר בשהם יקר וספיר: אמנם איש חכם מחוכם כמליץ אחד מני אלף היודע לתורה מספרי המבשרים כזהר דבריהם אשר הכל תלוי בישועת המשיח ואין שם אחר תחת כל השמים אשר צוה אלהים לשים כבוד לו על דברתי חיים לעתיד לבוא ספר אחר מאשר בזה יהי יקר מאוד נחמ׳ ונמלץ מלא נחמה וכבד משוש ומשך לו מפנינ׳ ותמורתו כלי פז: לא יערכנו זהב וזכוכות ראמות וגביש לא יזכר עמו:

ואלה כולל הרב הנכבר בתחנתו שישמע מה ידובר מני אנגליאה והקשיב קשב רב קשב: עקב שאלותו כולהנה ברמז על המשניות: עליהן אריך להאריך גליון להצריק הנכון ולהרשע המרע: להגיד דרך צירי המשיח היך המה כתבו על התר׳ינ ולמשוך כל דבריהם שמה ולבקר כל דבריהם צו לצו צו לצו קו לקו קו לקו עם מסכתות הרבנין: איש חי ורב פעלים יעשה את כל זאת: סוף דבר הכל תשמע: מלך תוגרמה חמד חשק ואוה לדעת אמונתנו התרשתה המלכה הגיד יהודי כתב גם כתב שנית ראינו תהלות אלהיני ומלכתנו: זעק על מוליך דרך שם לנו כבוד לבקש עיצה ממנו: ועתה ארני גאון משנה למלכה אליך עיני הכל בני ארם גם בני איש יביטו אליך מה תענה בכבוד אלהינו ומלכותנו וחכמת לאומנו: כל מלכי העולם ישגיחו אליך אם לצבי תפארת עולם אם לחרפות ודראון עולם תכלכל הדבר: חזק ואמץ:

בער מאיש תולע ולא ארם מתקו רמה

הוגו ברוגטון מי יתן שמו בחשך יכוסה

ΠΡΟ`Σ ΤΟΥ`Σ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥΣ ΤΑ` ΘΕΙ´Α ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΤΟΥ ΕΒΟΡΑΚΟΥ, καὶ σὺν κατωτέρους ἐπισκόπους τῆς Ἀγγλίας, χαίρειν ἐν Κυρίῳ.

ΩΣΠΕΡ ἐπέστειλα πρὸς τοὺς ἀγερώχους βουλευτὰς τῆς δεσποίνης, ὦ πατέρες ἐν Κυρίῳ αἰδεσιμώτατοι, περὶ τοῦ ἑβραίου τοῦ θέλοντος διαλεχθῆναι τὰ τῶν χριστιανῶν θεμέλια τῆς θρησκείας, οὕτω καὶ δέον εἶναι τοπάζω καὶ ὑμᾶς ἐπιγεῖραι. αὐτῶν γὰρ ἡ ἐξουσία, ὑμῶν δὲ ἡ παιδεία· καὶ τὸ νουθετεῖν ἐμόν, ἐπεὶ πρὸς ἐμὲ ὁ γενναῖος ἔγραψεν. τὰ μὲν οὖν δηλωθέντα τοῖς βουληφόροις ἐπαχθὲς ἀναπεμπάζεσθαι, εἴτε περὶ τῆς εὐχαριστίας τῷ θεῷ, ὑπὲρ τοῦ ἀνεκφράστου δωρήματος αὐτοῦ, οὗ μνημονεύει ὁ ἑβραῖος, εἴτε περὶ τῆς αὐτοῦ ἐπαινήσεως τῆς βασιλίσσης σοφοῦ θεολόγων ἐξόχου πασῶν καὶ πάντων, καὶ περὶ ἀναδείξεως ἀνδρὸς ἐπιτηδείου τοῦ ἰέναι εἰς Βυζάντιον. ὅτι δεῖ ὅλως τινὰ καταστῆσαι. περὶ τούτων μακρὸν λόγου μῆκος ἀνακαθαίρεσθαι περιττόν. πάντες γὰρ ἴσασι τὸ καλὸν ὧδε. ὡς δ᾽ αὔτως ποῖον τίνα δεῖ πεμφθῆναι ἡγητῆρα τῆς ὁδοῦ τοῖς ἑβραίοις εἰς Βυζάντιον. οὐ χαλεπὸν ὁρίσαι τό, ποῖον; εἰ καὶ ἔργον εὑρεῖν. δεῖ γὰρ εἶναι τὸν ἀντεχόμενον τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας καθαρῶς, καὶ ἐμπειρότατον ὅλου ἱερογλώσσου βιβλίου, καὶ ἑβραΐδα φωνὴν ἱέντα ἐπίσης τῷ σοφωτάτῳ ἑβραίων, καὶ πεπαιδευμένον τὰ θαλμουδικά, ἐπιστάμενον ὡς ἐνδίκως ὁ κύριος καὶ ὁ παῦλος αὐτὰ πάντως ἀπείπαντο· μόνον τὰς φράσεις τὰς ἐπιχωριαζούσας ἐν ὅλῳ τῷ ἔθνει, καὶ ὅσα ἑρμηνεύει καλῶς σὺν προφήταις γεραίρουσιν οὐκ ὀλίγως. οὐχ ἧττον δεῖ γνῶναι τὰ ἑλλαδικὰ τὰ τῶν θεολόγων καὶ τῶν ἔξω. ἐνταῦθα μάλιστα σκεπτέον τὰ τῶν ἑβδομήκοντα, ποσάκις καταλιμπάνουσι τὸ ἑβραϊκόν, ποῦ μὲν κρυψινόως, ποῦ δὲ ἁμαρτινόως· καὶ πόσας λεξεις τῶν ο μετήνεγκαν οἱ ἀπόστολοι εἰς τὴν καινὴν διαθήκην· καὶ ποσάκις αὐτοὶ τὰ προφητικὰ λευκότερον ἔφρασαν. οἱ δὲ δὴ πατέρες ἑλλάδος σκεπτέοι, πῇ μὲν ὡς γεραρώτατοι, πῇ δὲ ὡς πλανώμενοι, κακῶς εἰδότες τὴν ἀτρέκειαν τὴν ἑβραϊκήν. οἱ δὲ ἔξω μάλιστα λυμαίνουσι, περὶ τὰ τοῦ Δανιὴλ κακῶς νοηθέντες, ἐξακριβωθέντες δὲ ὑπερφυῶς ὡς καλλιωποῦσιν. καὶ θαυμασίως πρὸς τὰς λέξεις τῶν ἀποστόλων, δηλοῦντες ὅπως τὸ βιβλιδάριον πάντας τοὺς ἔξω ἕλληνας μετέρχεται, ἐκ παντοίων τε πάντων λέξιν τινὰ παρειληφός· θεῖον χρῆμα καὶ δεῖγμα θεοπνεύστου σοφίας. οὕτω μὲν οὖν πανεπιστήμονα δεῖ ὑπάρχειν τὸν ἡγησόμενον ἑβραίων ἐν τῇ ἀνατολῇ. πῶς δὲ εὑρήσετε παρ' ὑμῖν, τοῦτο ὑμῶν τὸ σκέμμα. τελευταῖον δὲ, πιθεῖ λόγον οὐ φαῦλον, ἐπιτιμοῦντα μὲν ὑμῶν τὰ παιδεύματα, τε ἀποτεμοῦντα τῆς οὐ περιτομῆς, ἀλλὰ κατατομῆς τὴν θρησκείαν. τοῦδε πέρι διὰ πλειόνων φραστέον· πρῶτον μὲν, τίνων ἐστὶ τὰ ἀνατάξεσθαι τὸ ζητούμενον διήγημα· εἶτα, ὡς πολύπονον καὶ πολυδάπανον; καὶ ὅλως ἡ ἀποκαραδοκία τῶν πάντων αὕτη, ὅπως ὑμῶν τις τῶν ἐπισκόπων τὸ σύγγραμμα ἐκπονήσῃ. οὕτω γὰρ ἔνδοξον ὑμῖν τι καὶ τῇ δεσποίνῃ· ῥηθήσεται γὰρ, ὅτι ἀκιβδήλως καὶ ἄνευ δωροδοκίας ἀνέδειξεν ὑμᾶς ἡ ἄνασσα. καὶ ἐὰν ὦσι ο τῶν τρεφομένων ἐκ τῶν τῆς ἡγεμονίδος δωρημάτων, αἰώνιον βάρος δόξης αὐτῇ προξενήσουσιν οἷον οἱ πάλαι ο τῶν ἑβραίων. ἐὰν δὲ οὐδὲ εἷς εὑρίσκεται; ὁ θέλων τὸν ἀγῶνα δῦναι, μεγάλην αἰσχύνην οὐ μόνον τῇ βασιλίσσῃ προσάψετε, ἀλλὰ καὶ τοῖς χριστιανοῖς ἅπασιν. οὐ γὰρ δεῖ προφασίζεσθαι, ὅτι εἷς ἰουδαῖος πρὸς ἕνα ἔγραψεν, καὶ τί δεῖ σοὺς ἐπισκόπους φρονεῖν τὸ χρῆμα; εἴπερ γὰρ καὶ εἷς πρὸς ἕνα ἔγραψεν, ἐκ βουλῆς αὐτοκράτορος ἔγραψε, καὶ περὶ πραγμάτων μεγίστων τῶν πάντων κρινομένων ὑπὸ τοῦ πρεσβέως τῆς βασιλίσσης κοινωφελῶν, καὶ περὶ ὧν οὐκ ἔστιν ἀποκρίνεσθαι, εἰ μὴ ἀπὸ κοινῆς βουλῆς. καὶ τὸ σιωπᾶν πάντως ἄθεον: καὶ ὅλως δεῖ ἐνδεῖξαι ἀφθόνως, ὅτι μεμυήμεθα ἀρκούντως τὰ θεῖα γράμματα, οἷα φέρει

αὐτὸ λίη ζέφυρός τε καὶ ἑλλάδος εὖχος ἀθῆναι.

καὶ ὅτι ἡ βασίλισσα, ἡ χρυσόθεμις, ἡ λαοδίκη, ἡ ἰφιάνασσα, θεολόγων πανεπιστημόνων εὐκηλήτειρα καὶ τροφός. ἔγωγε εἴπερ καὶ ἐδικαίωσα ἀπώσασθαι τὴν κυρότητα αὐτῆς, τε τὴν γῆν κατέλιπον, ψευσθεὶς ἐπαγγελμάτων, καὶ βλασφημηθεὶς ἐφ' οἷς μάλιστα ἠξίωσα τιμᾶσθαι· ὅμως προειλόμην ἀμνηστίαν, ἢ μὴ βοηθεῖν τῇ θεολογίᾳ κινδυνευούσῃ. καὶ ἐάν τις ὑμῶν προαιρεῖται τοῦ πράγματος ἅπτεσθαι, εὖ ἴσω, ὅτι πάντες πάντα ἀγαθὰ αὐτῷ εὔξονται· εἰ δὲ οὐδεὶς ἥψατο παιδευμάτων, ὧν χρῄζει τὸ τοῦ ἑβραίου αἴτημα, δηλώσατέ μοι πέρας. διετία διῆλθεν ἄπρακτος· καὶ οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται· οὐδέποτ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ πίμπλησι καλιήν. καιρὸς ἤδη κρίνεσθαι ἀπροφασίστως, τί μενοινᾶτε δρᾶν. οὐ καυχήσονται ἀνὰ τὴν ἀνατολὴν ἑβραῖοι ὅτι οὐκ ἴσμεν τὰ αὐτῶν ἐπίσης καὶ αὐτοῖς· ἔγωγε γὰρ ἴστωρ εἰμὶ καὶ ὑπερίστωρ ποῦ πλανῶνται, τε παιδιόθεν αὐθεν αὐτῶν γράμματα ἐξιχνίασαι, καὶ ἔδοξα αὐτοῖς εἶναί τι. πρὸς δὲ καὶ ὁ βυζάντιος πάνυ σώφρων καὶ ἠδὺς λόγος πρὸς αὐτόν. διὸ τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον, ἑκατέραν τὴν διαθήκην τρανῶσαι κατὰ τὸν αὐτῶν τρόπον, καὶ μήτιν ὑφαίνειν τὴν ἅπασαν ἐκ νήματος ἑβραιοειδοῦς· καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ· νυνὶ δὲ περὶ καμάτου, ὡς μεγάλα τεύχη ἀπαιτεῖ. Τὸ ἑβραϊκὸν, τὸ γραπτὸν ὥσπερ οἱ μασσωρῖται ἐξηκρίβωσαν, δεῖ ἐπιγνῶναι, οὐχ ὡς λέγοντα πρὸς ἀγνοοῦντα, ἀλλὰ δηλοῦντα· ὡς βρετανοὶ τῶν ἑώων οὐχ ὑστεροῦμεν ἐπὶ τοιούτοις. καὶ πολλὰ ὑμῖν πολυωφελῆ ἀπαιτήσεται ὧδε. καὶ ταῦτα μὲν ἀναπληρώσεται τεῦχος οὐ σμικρόν. καὶ ὅδε πόνος πόνῳ πόνον φέρει. τοὺς γὰρ ὁ καταλλάττειν τῷ ἑβραίῳ, πάνυ ἀναγκαῖον· καὶ παράδοξος ἡ ὁρμή· ὅμως πλεῖστον τὸ πρᾶγμα καὶ ζηλωτὸν φανήσεται· ἐπεὶ πολυωφελέστατον. καὶ ἐνταῦθα λόγον δεύτερον ἐν μήκει ὁρίζω. Μετὰ ταῦτα δὲ τὸ τῶν χρόνων ἀπὸ τῆς κοσμογενείας εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν. μετὰ καὶ ἀνασκευῆς τῶν πεπλανημένων ἑλλήνων. ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας ἐνταῦθα στηρίξειεν ἂν ἀφράστως τὸν νοῦν τῶν φιλαναγνωστούντων. καὶ βίβλιον τρίτον ἂν εἴη τόδε. Ὁ τέταρτος πόνος εἴη, τὸ δεῖξαι, διατί ἡ καινὴ διαθήκη γέγραπται ἑλληνιστί; ἡ γὰρ ἄγνοια τούτου λίαν ταράττει τοὺς παρ' ἡμῖν ὧδε ἰουδαίους, ὅσοις ἔγωγε ἐνέτυχον. ὅμως οἱ γραμματεῖς αὐτῶν λίαν σκεθρῶς ἐκ τῶν τοῦ μωϋσέως μυστηρίων τρίπαλαι καπινόουν, ὅτι οἱ ἰαπετιονίδαι μάθοιεν τὰ θεῖα ἑλληνιστὶ παρὰ τῶν ἑβραίων. ὦ μέγα θαῦμα: τὸ γεγονὸς οὐ παραληροῦσι. καὶ οὕτω γρεῶσαι γενεὰς μονώπατοι ἐκ τοῦ μωϋσέως ἐσκέψαντο· ὥσπερ ἐν τῇ ταλμούδῃ τῇ ἱεροσολυμιτάνῃ πάνυ ἐνεργῶς καὶ ἐναργῶς ἐσημειώσαντο. ἡ δὲ προμήθεια τοῦ θεοῦ, ὅπως καταβληθείσης βασιλείας τοῦ σολομῶντος τότε πρῶτον ἤρξατο ἑλλὰς μεγαλύνειν τὴν ἰδίαν γλῶτταν, καὶ αὐτίκα ἐφύησαν ποιηταί, ἰατροί, ἱστορικοί, φιλόσοφοι, καὶ πᾶν ἔθνος ἑλληνικῶν σοφῶν, πάντα παιδεύματα οἴκοι λαμπρύνοντες πρὸ τῶν τοῦ ἀλεξάνδρου, καὶ μετὰ ταῦτα μακεδόνες. οἷα οἱ σελευκίδαι ὁ β βασιλειῶν ἐδέσποζον κατὰ βορρᾶν καὶ ἠῶ, καὶ οἱ λαγίδαι κατὰ νότον, καὶ οἱ ἐπιζεφύριοι πάντες οἱ φιλοσοφοῦντες, ἤσκησαν τὰ τῶν ἑλλήνων· καὶ οὕτω πάντῃ διαχεῖται ἡ ἑλλὰς, ὅπου θεοῦ προνοίᾳ θαυμαστὴ πάνυ τυγχάνει οὖσα, καὶ ἀξιαπήγητος, καὶ μακροῦ δέουσα λόγου, οἵως κατεσκεύασται ὁδὸς τῇ παναχαιῶν φθέγματι, τοῦ ἰέναι ἀνὰ τὸν κόσμον ἅπαντα. ταῦτα πάνυ ἀναγκαῖα, παῦροι δέ τε ἴσασιν, ὅτι μόνη διάλεκτος ἡ ἑλλὰς ἥρμοσε τῇ καινῇ διαθήκῃ. τοὔνεκα πολλοὶ ἀκμὴν ὀνειροπολοῦσιν, ὅτι ὁ ματθαῖος καὶ ὁ παῦλος πρὸς ἑβραίους ἑβραϊστὶ συνεγράψαντο· κακῶς εἰδότες, ὅτι καὶ ἑβραῖοι γραμματεῖς ἀπείρως ἑλληνίζειν ἐν τοῖς αὐτῶν ταλμυδικοῖς ἀναγκάζονται, ὥσπερ καὶ ῥωμαῖοι. οὐδὲ γὰρ ἦν ἄλλη φωνή, παρὰ τὴν ἑλλάδα, ἐν τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐπιτηδεία, πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ θεοῦ πρὸς πάντα φῦλα διαθήκην. οὐδὲ ἐπιθανόν, ὅτι τις τῶν ἀποστόλων ἐν ἄλλῃ ποτὲ τὰ θεῖα παρέθηκε. ἔφυ γὰρ ἡ πλάνη ἐκ τοῦ μὴ καταvoῆσαι τὴν ἀνάγκην τῆς ἑλλάδος, ὡς εἰπεῖν, ἰωνῆς, ὡς μόνη ἁρμόδιος ἦν τῇ τῶν ἀποστόλων ὑποθέσει. μάλιστα γὰρ σεμνύνεται ἡ καλὴ διαθήκη, ὅτι πᾶσα λέξις αὐτῆς στοιχηδὸν κείσεται, δειχθεῖσα ποῦ κεῖται παρὰ τοῖς ἔξω, τὸ πρὸς τὴν φωνήν, καὶ ποῦ ἐκ τῶν ο, ἢ ἐκ τῶν ὁμοίαν ὑπόθεσιν μεταχειρισαμένων, πρὸς τὴν χρῆσιν μετηνέχθη. μυρίον ἔθνος συγγραφέων ὧδε παραγίνεται· καὶ φανερωθήσεται, πῶς οἱ ἀπόστολοι ψαύουσι τῶν ῥαββινικῶν τῶν ἐξαιρέτων πάντων. οὐδέ τις ποτὲ ἀκραιφνῶς συνήσει τὴν καινὴν διαθήκην, μὴ ἐξετάσας οὕτω τὰ πάντα· καὶ θαυμαστὸν ἔσται τὸ κέρδος οὗτος ὁ ἐξακριβασμὸς τῶν ἀποστολικῶν συγγραμμάτων. ἐξεπονήθη μοι πάλαι καὶ τοῦτο τὸ μέρος, μετὰ καὶ τῶν ἄλλων· καὶ μεταδώσω ἡδέως παντί τῳ εἰς τὴν κοινὴν χρείαν. καὶ ὄντως τὸ πόνημα τοῦτο μέγα τεῦχος γένοιτο ἂν καθ᾽ αὐτό. ἡδὺ πάνυ ἕλλησι καὶ βαρβάροις. καὶ οἷον λαμπρύνειν οὐ μετρίως ὅλον τὸ βιβλίον τῆς ἀποστολικῆς ὑφῆς. Μετὰ ταῦτα φημὶ δεῖν, τὸ οἱονεὶ χάσμα, τὸ μεταξὺ τῆς πτώσεως βασιλείας τοῦ σολομῶντος, καὶ ἀφίξεως τοῦ κυρίου εἰς τὸν κόσμον, ἐκπληρῶσαι ἐκ τῶν τοῦ Δανιὴλ, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων συγγραμμάτων· ὅπου καὶ ὁ οἶκος καὶ ἡ πατριὰ τοῦ δαβὶδ οἰκείως μάλα φανερωθείη ἄν, οὐδέ τι πω γνώριμος οὖσα τοῖς πολλοῖς. καὶ παμπλείστη χρεία φανερώσεως τοῦ μέρους τούτου· ὡς ἐμοὶ πολλαχόθεν χάρτας οἴδασι πολλοί, ὧν ἐξέδωκα παρ᾽ ὑμῖν. καὶ ταῦτα πάντα σύνταγμα εἴη μακρόν. ὁ γὰρ ὁ προφήτης δανιὴλ μεθ᾽ ὑπομνημάτων λίαν πλουσίως ἐκτελέσειεν ἂν τὸ μέρος τοῦτο· ὃς κεῖται ἀμυδρὸς λαμπρότατος ὢν καὶ ἀνωφελής που, εὐεργέτης καὶ σωτὴρ ὢν τοῦ κόσμου: καὶ ἐπεκτείνων τὸ βιβλίον εἰς τὴν πανολεθρίαν τῆς τῶν ἰουδαίων μητροπόλεως, ἅπτεται τῆς ἀρχῆς καὶ ὑποθέσεως τῆς ἀποκαλύψεως, περὶ τῆς ἄνω ἱερουσαλήμ. ἣν ἀκμὴν ἑβραῖοι ἥκιστα γινώσκουσι, ποία ἐστί. ἐῶ ἄλλους. Ενταῦθα χρήσιμον, ὅλην τὴν ἀποκάλυψιν ἑβραΐζειν αὐτολεξεί, καὶ τὰ τῶν προφητῶν χωρία καὶ ῥήματα, ὧν ψαύει ἰωάννης. καὶ οὐδὲν τούτου γλυκίον γένοιτο ἄν. πρὸς γὰρ δέοι τὸ τεῦχος ἑβραίοις σχολίοις ἑρμηνεύειν· καὶ δεῖξαι, ὡς πάντα, ὅσα προσδοκῶσιν ἑβραῖοι περὶ ἱερουσαλὴμ τὴν πολυώνυμον ἐν τοῖς προφήταις, ἀπέβησαν ἐν τῇ πόλει θεοῦ ζῶντος, τῇ τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ. ἐὰν θεμέλιον τοῦτον ἑβραῖον

ἴδωσιν, ἀναγελθμήτοι προστελοῦσονται τῇ πίστει. ἐστὶ τοῦτο ἔργον μέγα, τὸ τὴν ἀποκάλυψιν ἀποσεγάζειν, καὶ τὰ κρυπτὰ εἰς φῶς ἀναγαγεῖν· ὡς μοι τρίπαλαι τοῦτο πέπρακται παρ᾽ ὑμῖν, καὶ φωνῇ καὶ καλάμῳ, ἐν τῇ ὑμετέρᾳ διαλέκτῳ,

οἴδασιν ἄγγλων ἢ μὲν νέοι ἠδὲ γέροντες.

Μετὰ τὴν δυσχωρείαν τούτων ἁπάντων, τὸ πᾶν ὕφος τῆς γραφῆς εἰς σύνοψιν ἀναγαγεῖν, καὶ εὐμαρὲς, καὶ εὐκρινές. καὶ τὸ τελευταῖον δεῖξαι, πῶς ὁ χριστὸς πάντῃ τοῖς πάλαι ἐγνωρίσθη, καὶ ὅτι οἱ ἀπόστολοι οὐδὲν φέρουσιν ὅ,τι μὴ γνωστὸν τοῖς παλαιοῖς, καὶ πῶς διαλέγονται πρὸς τὰ τῶν γραμματέων ζητήματα, διαπαντὸς ἐπανορθοῦντες τὰ ἐκείνων σφάλματα, ἢ διδάσκοντες πολίτευμα ἰσοπαλὲς τῇ παλαιᾷ ἐπὶ τῇ παιδαγωγίᾳ τοῦ νόμου. διαλεκτέον ἂν εἴη ὧδε πρὸς ἅπαντα κεφάλαια τὰ παρὰ τῷ γραμματεῖ μωϋσεῖ, τῷ αἰγυπτίῳ υἱῷ μαιμωνὶ, ὡς περιέργως συγκομιδὴν ἐποιήσατο τῶν ἐν ἑκατέρᾳ ταλμούδῃ ῥηθέντων. πρὸς τὰ χιγ προστάγματα τοῦ νόμου, ὡς ἤρεσεν αὐτοῖς διελεῖν. καὶ ὅλως δέον ἀπαντᾷν πρὸς ἅπαντα· ὅπως γινώσκωσιν, ὅσον φέρτεροί ἐσμεν αὐτῶν ἐν τῇ ἀκριβείᾳ τοῦ νόμου φωτισθέντες ἐκ τῆς καινῆς διαθήκης. Καὶ περὶ τοῦ κόπου τάδε, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, εἴ τι ὑμῖν ἀρεστὸν συγγράψαι τὸ ἀνῆκον· εἴ τι καὶ δεήσεσθε τῆς ἐμῆς ἐπιμελείας. Νῦν δὲ περὶ τῆς δαπάνης. καὶ ἐνταῦθα οὐ χρὴ μακρηγορεῖν. τὸ γὰρ ἐκδοῦναι ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ τεύχη ἑβραϊστὶ ἐν ἑνί που ἐνιαυτῷ, δεῖ γὰρ οὐκέτι ἀμβολιεργοὺς εἶναι, τοῦτο δεῖται πολυχειρίας. καὶ οὐδεὶς τυπογράφος τοῖς ἰδίοις ἀναλώμασι νῦν τὰ ἑβραϊκὰ τοιάδε ἐκδώσεται. ἐπεὶ βραδέως ἐν τῇ εὐρώπῃ ἀπεμπολοῖεν ἄν. καὶ βασιλικὸν τὸ δοῦναι τοῖς προσηλύτοις τῶν ἑβραίων. ὑμεῖς, ὦ πατέρες εὐσεβέστατοι, ἢ ἄρχεσθε τῆς οἰκονομίας μήδεαξ (ὑμῶν γάρ ἐστιν) ἢ σημειώσατε τῷ προσφωνηθέντι ὑπὸ τοῦ ἑβραίου. ἴσως ἄλλοι
ἡγεμόνες ἐπιμελήσονται ἕκαστοι μέρους τινός,
αὐτοῦ προσφωνοῦντος. ἔρρωσθε.

Ὁ συνεργὸς τῶν ἐργαζομένων ἐν κυρίῳ,
Ὕγων ὁ Βροχθωνός.

TO ALLE THE GENTLEMENT *that are inplace to haue a voice in the Parlement of England.*

THe great hope(Chriſtian Gentlemen) of working good to all Chriſtendome, which the Ambaſſadour, ſpeaking as with the Quenes auctority, from Conſtantina ſignified into England, might not be nelected without extremity of impiety. Wherin becauſe the Iewes epiſtle, geuing an entrance, was directed vnto me, I, as I was bound open the cauſe, to her M. & to LL. nere two yeres agoe: & now to the temporall Lordes, To the Metropolitane of England, (whoſe place of ordinary courſe calleth him to look vnto the matter) & to all the Bishops whoſe revenues & leaſure bindeth them to afford skill & leaſure for ſuch exploites. Beſides al this, you Chriſtien gentlemen are alſo to be moued, all being the body of the kingdome vnder de golden head & shoulders of Siluer, & aboue the iron & clay, & ſuch as should digeſt hard matters & geue a good ſound in good matters. Before motion vnto you by ordinary ꝓceding. I may not call for the help of other kingdomes: which thing yet muſt be done, as ſone as yee shew ether contempt of ſpedy progreſs or negligence. The temporall Lordes may think that this matter toucheth not them: But that the Q. hath put the Metropolitan & other BB. in truſt for affaires of Diuinity. And the Bishops wilbe readier when you as yee talk with the Q. or Lordes, shew that ye require this at the Biſhops handes, or yf they neglect will take order by parlement for a better courſe. How great a charge lieth vpon the realme herein, that may ſone be ſene. The turning of the Grek emperour both is a matter as great as euer our Kingdome wroght: & a new building from England of old Byzantium, to make it of Conſtantina or new Rome, a new Ieruſalem. As our Helenaes ſonne built it a new at the virgin ſea of Eliſa, ſo the occaſion offred to our nation in many like poinctes, as by a right belonging vnto vs, should kindle hope & ſtir a moſt fervent deſire. Nether is the matter of vnlikelyhood or difficulty. The familiarity of our Ambaſſadour with the G. Turk, & his skill in diuinity could doe no Leſſe then ſet or flame his deſire to know all our religion. That being done euery parcell of declaration might be handled with ſuch skill, that he & all the eaſt, wold be more deſirous then we could be to haue a Philadelphian with a Ieruſalem deſcending from heauen. The moſt ſage & Lerned Ebrew being as it ſemeth by his promeſs of all fredome & auctority ouer all religions in Conſtantinopole, the Turkes owne mouth, deſireth a guide with as humble & as reverend a Petition as can be made: & yet by the way he taunteth blind leaders of the blind with tart sharpenes. No kingdome euer contemned ſuch a requeſt. How willinghy Conſtantinus graunted ſuch Petitiones, & prouoked kingdomes ſtories declare. The piety in accomplishing the deſire should be deare in the ſight of God: & the iuſt iudge will hold the contempt ſo great an impiety, that while or ſoyle beareth foules to ſeke pity at God the nation shall haue meaſure as they meaſured, and pity as they pityed: and God will from ſome other place ſuccour thoſe that ſeke vnto him. An other Petition is alſo made, no leſſe profitable vnto vs then to the Turk: a Treatiſe in Ebrew is requeſted shewing the Bibles glory & traditiones vanity. Much is herein conteyned. For the ſcripture & againſt traditiones, Here both teſtamentes tongues & purenes of copies wold be handled: here a clear abridgment of the whole Bible wold be offred: hither a deriuing through all of the promeſſe of Chriſt his death wold be contriued; how for that all the Angels ſerue through all the Scripture. as white blew, skarlet, Crimſon was wroght in the tabernacles curtines in Cherubim worke. Beſides Daniel with an Ebrew commentary, & the revelation ſo translated & commentaryed, the two bridges of the Bible, the one from Salomons kingdomes fall to the ſetting vp of Dauids tabernacle: to other from thence vnto the reſtoring of all, theſe to bridges wold be Chriſtophers to cary all the world over all the waters of the prophetes: & being tráſlated into many languagues wold find thankes ouer all the world. Beſides, the Prophetes translated into Greke according to the Ebrew: with declaration why the 70 differ this wold help all Grekeland much & renowme the weſt over the Eaſt. And every whit of this wold clear excedingly our owne Diuinity. The declaration of the Talmudes: how far the Apoſtles comment in ſome agrement with them, in ſenſe: infinitely in general ſort of common places: & all with them, or in controlling them, this work wold more clear the Bible vnto vs. So the Petition should profit vs: which to deny yf wit or policy ſuffre not, relireligion will leſſe ſuffer: & God will ſend a recompence according to the greatnes of fault. All this might haue bene done by this time yf ſome wold. Let the Second care be wiſer. Yf you are to ſeke whom to vrge, that may ſone be told. The Metropolitan by his place is called to this: & bound to afford all knowledge nedefull: and all that which the Ebrew doth requeſt his G. ought to know: & it were no commendation for the higheſt preferd to know all this, but a blemish to come short in any poinct of this, & a great offence to the ſimple: when the ſee him overſway the whole good of the world by vnskilfulnes & hazard the whole nation for euer to cōtinue in the hatred of God. Yf his G. hath not this much lerning yet I hope he hath comon diſcretion to ſet here on work that B. or D. that is fit for this: or ſuch as dare vndertake the paynes ſpedely. Yt is Atheiſme for any that can to refuſe: & litle better to refuſe to requeſt ſuch as are holden able. You Chriſtian Gentlemen muſt vſe ſpedy zeale to enforce this work forward: or an abſolute awnſwer: & to take order in the next Parlement for charges for thys Paynes: which is more worth then all that can be done with that money will otherwiſe profit. As I wrot to the Lordes, ſo I teſtifie to the world that for the Churches good I am content to put vp wholly all the moſt ſauage & brutish tumultuous Iniuries, which vpon theſe deſert, haue bene done me; and am cōtent to Go or write or both to try the good of this hope, whish the Q. her ſelf by her Ambaſſadour ſtirred, & may not with Maieſty contemne her owne begining. Yf all this be deſpiſed & no awnſwer ſent me by the next ordinary meanes, from ſuch of you as ſe this: & others of the former epiſtles: theſe shall be a perpetual Gilead, a Iegar Sahadutha, an heape of witneſſes that I doe England no iniury, In that I ſeke to ſome other nationes to lay hold vpon the glory which England contēmneth.

Thus hoping that policy with religion will beare ſway in you,
I commend you all to the Grace of God in Chriſt
to by Guided by his wiſdome.

Your in the L. **H. B.**